

SAKARYA YIL:2014 / SAYI: 48

TİCARET BORSASI

SAKARYA COMMODITY EXCHANGE

SU

KAYNAKLARINDA

HAVZA YÖNETİM İLKELERİ

GLOBALGAP
Yeşil Üretim
Felsefesi ile Tarımsal
Uygulamalar

Tarımda
Risk ve Sigorta

Hayvancılıkta
İş Sağlığı Ve
Güvenliği

Zirai Don
Olayından Korunma
Yöntemleri

Bu sayımızda

Sahibi

Sakarya Ticaret Borsası adına
Yönetim Kurulu Başkanı
Cevdet METE
sakarya@stb.org.tr

Sorumlu Müdür

Sakarya Ticaret Borsası
Genel Sekreteri
Yasemin ARIKAN

Yayın Kurulu

Cevdet METE
Yönetim Kurulu Başkanı
Ahmet ERKAN
Yönetim Kurulu Başkan Yrd.

Yayına Hazırlayan

Zümrün CEBEÇİ
Personel ve İdari İşler Şefi

Basım Yeri ve Grafik Tasarım

YILKO GRAFİK
www.yilkografik.com.tr

Yazışma Adresi

Sakarya Ticaret Borsası
Tekeler Mevkii 54200
Adapazarı / SAKARYA
Tel: 0264 278 42 30 - 5 hat
Fax: 0264 278 42 32
web: www.stb.org.tr
e-mail: sakarya@stb.org.tr
basin@stb.org.tr

Başkandan
S.T.B.
Yönetim Kurulu Başkanı
Cevdet METE

**Damızlık Süt
Sığırcılığı**
S.T.B. Meclis Başkanı
Recep PULAT

**Tobb Ticaret
Borsaları**
Konsey Üyeleri
Ankara'da Biraraya Geldi

GLOBALGAP
Yeşil Üretim Felsefesi ile
Tarımsal Uygulamalar

Röportaj
Bülent AFYON
"Sakarya İlimiz Tarım ve
Hayvancılıkta Kalkınmada
Öncelikli İller Arasında Yer Almalı."

**Borsamızdan
Haberler**

**Su Kaynaklarında
Hayatın Güvenliği**

**Tarımda Risk
ve Sigorta**

Röportaj
Fethi TOKAÇ
"2011 yılında yaptığımız
bir proje ile 35 aileye
140 adet hayvan getirdik."

**Hayvancılıkta İş
Sağlığı Ve Güvenliği**

Şarbon

**Zirai Don Olayından
Korunma Yöntemleri**

Millî ekonominin temeli ziraattir. Bunun içindir ki, ziraatte kalkınmaya büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar yayılacak programlı ve pratik çalışmalar, bu maksada erişmeyi kolaylaştıracaktır. Fakat, bu hayati işi, isabetle amacına ulaştırabilmek için, ilk önce ciddi etütlere dayalı bir ziraat siyaseti tesbit etmek ve onun için de, her köylünün ve bütün vatandaşların kolayca kavrayabileceği ve severek tatbik edebileceği bir ziraat rejimi kurmak lâzımdır. Bu siyaset ve rejimde, önemle yer alabilecek noktalar başlıca şunlar olabilir: Bir defa, memlekette toprak su çiftçi bırakılmamalıdır. Bundan daha önemli olanı ise, bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın, hiçbir sebep ve suretle, bölünmez bir mahiyet alması. Büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliği, arazinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus kesafetine ve toprak verim derecesine göre sınırlandırmak lâzımdır.

H. Atatürk

BAŞKANDAN

STB Yönetim Kurulu Başkanı
Cevdet METETİCARET BORSALARININ MEVCUDİYETİ
HER GEÇEN GÜN DAHA DA ÖNEMLİ
HALE GELMEKTEDİR.

Toplumsal kalkınmayı yönlendiren öncü kuruluşların başında gelen ticaret borsalarının ekonomi içinde oynadığı rol son yıllarda sık sık konuşulmaktadır. Gerek yıldan yıla artış gösteren işlem hacimleri gerekse kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin kayıt altına alınması hususunda sağladıkları katkılar, ticaret borsalarının mevcudiyetini her geçen gün daha da önemli hale getirmektedir.

Ülkemizde yaşanan ekonomik gelişmeler ve sanayileşme sürecinde ticaret borsalarının oynadığı rol, son zamanlarda özellikle Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)'nin ekonomik ve politik platformlarda ön plana çıkması bu kurumların önemini açıkça göstermektedir.

Ticaret borsalarının başta üreticiler, tüketiciler, tüccar, ihracatçılar ve sanayiciler gibi ekonomik birimler ile kamu sektörüne ve sosyal yaşantıya çeşitli yönlerden katkıları bulunmakta olup ticaret borsalarında işlem gören tarımsal ürünleri piyasaya arz eden müstahsiller, borsaların sunduğu imkân ve hizmetlerden faydalanan kesimlerin başında gelmektedir.

Ticaret borsalarının temel işlevi; üretimi ve tüketimi son derece yaygın olan tarımsal mahsullerin fiyatlarında zaman ve mekân gibi faktörlere bağlı olarak oluşan farklılıkların kısmen telafi edilmesi, karşılıklı pazarlık usulü ile belirlenen istikrarlı bir ürün fiyatının teşekkülü ve oluşan bu fiyatın tespit, tescil ve ilan edilmesidir. Borsaların söz konusu işlevi yerine getirmedeki başarı seviyesi arttıkça, ürünler tüketiciye gerçek değeri ile yansiyacak ve tüketiciler fahiş fiyatlarla karşı karşıya kalmayacaklardır.

Üretici ve tüketiciler için geçerli olan yararların çoğunluğunun tüccar kesim için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Bu çerçevede ticaret borsalarının tüccara sağladığı en önemli fayda; ihtiyaç duyduğu malı serbest piyasa ekonomisi ilişkileri ve kuralları çerçevesinde, karşılıklı pazarlık usulü ile belirlenen geçerli, reel istikrarlı fiyatlar üzerinden ve risk üstlenmeden satın alabilme

imkânı getirmesidir. Ticaret borsalarının tüccara sağladığı bir başka olanak ise malın teslim edilmemesi, istenilen kaliteye sahip olmaması veya taahhüt edilen zamanda temin edilememesi gibi risklerden dolayı herhangi bir ihtilafın vuku bulması halinde, hakem heyeti vasıtasıyla anlaşmazlığın çözümüne kavuşturulması imkânıdır. Tüccar; bu yöntem sayesinde konunun adli mercilere taşınmasından kaynaklanan zaman ve para kayıplarına uğramadan, daha hızlı bir şekilde sonuç elde etme fırsatına erişmektedir. Böylelikle, borsalarca tesis edilen istikrarlı ve güvenli piyasalar bünyesinde, ihtiyaç duyulan ürünlerin alınıp satılması ve istikrar ortamından ticarî faaliyetler için önemli avantajlar sağlanması noktasında tüccarın önü açılmaktadır.

Ticaret borsalarının, özellikle de geliştirmekte olan ülkelerin ekonomilerinde giderek daha ağırlıklı bir konumu bulunan ve küresel fiyat artışlarına bağlı olarak önemi gün geçtikçe artan gıda ürünlerinin endüstrisine hammadde sağlayan ana kurumsal yapılar oldukları bilinmektedir. Bu tespitten hareketle; sanayicilerin ticaret borsalarının başarıları ile orantılı olarak daha istikrarlı fiyatlardan ve daha yüksek standartlardan ürün temini garantisine kavuşacakları, bu sayede daha sağlıklı hedefler belirleyebilecekleri ve uzun vadeli taahhütlerde bulunma imkânı elde edecekleri söylenebilir.

Sorumlulukları, görevleri ve çalışma prensipleriyle ticaret borsaları, hiç kuşkusuz, Türkiye ekonomisinin vazgeçilmez kurumlarıdır. Ayrıca oynadığı rol ile tarım sektörü için de önemi yadsınamaz aktörlerden biridir. Bu anlamda ticaret borsaları; hem tarımın hem de sanayinin gelişmesinin, ekonominin de sağlıklı bir şekilde çalışmasının temelidir. Ticaret borsaları, sadece üretici ile tüccar ve sanayici arasında bir köprü görevi kurmakla kalmamakta, ekonominin kayıtlı hale gelmesini sağlayarak kamu gelirlerinin artmasına ve sağlıklı politikalar oluşturulmasına da zemin hazırlamaktadırlar.

Ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal yaşamında önemli rolü ve fonksiyonu bulunan borsalarımızın mevcudiyetinin her geçen gün daha önemli hale gelmesi borsa camiasının bir mensubu olarak bizleri son derece memnun etmektedir. Güzel ülkemizde güzel günlerde birlikte olmak dileğiyle.

DAMIZLIK
SÜT
SIĞIRCILIĞI

Saygıdeğer Okurlarımız;

Bu sayımızda sizlere ilimizde büyükbaş hayvancılıkta "Damızlık süt siğirciliği" hakkında ilimizin ne durumda olduğunu, bu durumdan nasıl bir çıkışa geçebileceğimizi ve çözüm önerilerimi sizinle paylaşacağım. İlimizde çalışabilir nüfusun %40 tarım ve hayvancılık sektöründe istihdam edilmektedir. GSM hasılanın %24 bu sektörden karşılanmaktadır. Ortalama arazi büyüklüğümüz 42 dekar olup, AB ülkelerine göre 10 kat ABD'ye baktığımızda 20 kat daha küçük arazilere sahibiz. İşletme büyüklüklerimizin %90'ı dört ve beş baş büyüklüğe sahiptir. İlimizde süt verimi 4000 litre dolayında olup ülke ortalamasının üzerindedir.

İlimiz diğer illere göre Hayvancılık konusunda rekabet edebileceği en önemli sektörlerden birisidir. Damızlık süt siğirciliği ise bu sektörün can damarıdır. İrk olarak da Holştayn sütçü ırk olarak kendisini ispatlamıştır. Süt üretimimiz son yıllarda gelişme göstermekle birlikte 2004 yılından önceki seviyenin altında bir durumdadır. 2012 yılı süt ortalamanız tüm kooperatifler ve birlikler dahil 326 ton/gün olduğuna bakılırsa bu coğrafyada bu tabiat şartlarında bu verimlilikte üretimi çok az olduğunu gözlemleyebiliriz.

Bu üretim düşüklüğünün nedenleri olarak, Büyükşehir BelediyesiYasasının çıkmasından sonra önemli hayvan üretim merkezlerinin mahalleye dönüşmesi, ayrıca ihtisaslaşmış süt işletmelerinin yetersiz olması, küçük işletmelerin üretim maliyetlerinin artması, süt fiyatlarının geçmiş dönemlerde sürekli dalgalanması, üreticilerin beslenme, bakım ve nesil ıslahına yeterli ağırlık vermemelerinden olmaktadır. Tüm bu verileri bir araya topladığımızda süt hayvancılığına etki eden faktörleri ve çözüm önerilerini 3 ana başlık altında toplayabiliriz.

1-İrk Islahı

İlimizde 1996 yılında Damızlık Sığır Yetiştiricileri birliğinin kurulması ve diğer kurumların çalışmalarıyla yerli ırk hayvanlarımızın yerine süt verimi yüksek ırkların aşılınmasıyla ırk ıslahı belli bir noktaya gelmiş çalışmalar koordineli bir şekilde yürütmeye devam etmektedir.

2-Barnaklar Ve Hayvan Sağlığı

Bu konu ülkemizde olduğu gibi ilimizde de en geri kalmış bir durumdadır. İşletmelerimiz genelde aile tipi işletme olmasından dolayı barınaklara yatırım yapılamamaktadır. Bu sorunun çözümü için ilimiz mutlaka İPARD projesine dahil edilmeli. İPARD projesi Türkiye ile AB arasında imzalanan

STB Meclis Başkanı
Recep PULAT

Kırsal Kalkınma Uyum Projesidir. Bu proje kapsamında kırsalda hayvancılık yapan aile işletmelerimiz barınak ve demirbaş yatırımlarını %65'e kadar hibe ile desteklenmesidir. Ülkemizde bu projeye dahil 42 il olmasına rağmen bunun dışındadır. Projeye dahil olma şartının o ilin GSM hasılasının temel aldığı söylenebilir de Bursa ve Denizli illerinin bu programın içinde olması, bizimde burada olmamız gerektiğini göstermektedir. 2014-2020 programında ilimiz bu projeye mutlaka dahil edilmelidir. Hayvan sağlığı ise ilimiz için ayrı bir sorun teşkil etmektedir. Bölgemiz hayvan hareketlerinin en yoğun olduğu yer olarak hastalık riski altındadır. Buda şap hastalığının sıkça ortaya çıkmasına ve üreticinin mağdur olmasına neden olmaktadır. Borsa olarak yaptığımız hayvan pazarı açıldığından buyana belirli aralıklarla kapanmasına neden olmaktadır. Bunun giderilmesi için hayvan hareketleri kontrol edilmeli, aşılama programlarının il ve ilçe müdürlüklerince aksatılmadan devam ettirilmelidir.

3-Beslenme

İlimizin gerek coğrafi konum gerekse iklim şartları ve toprak yapısı bakımından dünyada çok az örneği olan bir coğrafyadadır. Bu nedenle hayvancılığımızın ana kaba yemi mısır silajını kendi imkânlarımızla ve düşük maliyetle üretme imkânına sahibiz. Süt hayvancılığında kaba yemin kesit yeme oranı %60'a %40 olmalıdır. Bu oran ülkemiz ve ilimizde tam tersi durumdadır. Onun için bu avantajlı durumu lehimize çevirmenin yollarını aramalıyız. Bunun yanında meralarımızı ıslah edip üreticilerimizin hizmetine sunmalıyız. Amacı dışında kesinlikle kullanılmamalıdır.

Değerli okurlarımız anlattığım konularda başarılı olabilmemiz için aile işletmelerine destek verilmeli, altyapı ve finansman desteği sağlanmalı, Tüberküloz ve Brusella'dan ari işletmelere fazladan destek verilmelidir. Verilen sütun mutlaka soğuk zincir altında sanayiye arzı kooperatiflerce sağlanmalıdır. Yarı açık sundurma tipi işletmeler yaygınlaştırılmalı, kaba yem açığı desteklerle giderilmeli parçalı arazi yapısının olumsuzluklarını ortadan kaldırmak için arazi toplulaştırmalarına hız verilmeli, tarım arazilerimizin imara ve sanayiye açılması mutlaka önlenmeli Sulama projeleri ivedilikle hayata geçirilmelidir. Üretici örgütleri güçlendirilmeli uygulanacak projeler bu örgütler aracılığıyla yapılmalı ve denetiminin de kamuca yapılması, süt hayvancılığında yeniden yukarı bir ivme kazandıracığı aşîkârdır.

Bol ve bereketli ürünler dileğiyle....

TOBB TİCARET BORSALARI KONSEY ÜYELERİ ANKARA'DA BİRARAYA GELDİ

TOBB Ticaret Borsaları Konseyi; Hisarcıkloğlu'nun ev sahipliğinde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakan Yardımcısı Kutbettin Arzu ve konsey üyelerinin katılımıyla toplandı.

TOBB Ticaret Borsaları Konsey Toplantısı'nda konuşan TOBB Başkanı M. Rifat Hisarcıkloğlu, Türkiye'nin tarımsal reformlara ihtiyacı bulunduğunu belirtti ve tarımsal üretimde verimliliğin artırılması gerektiğine vurgu yaptı. 2023 yılına kadar Türkiye'nin tarımsal üretim değerini 150 milyar dolara, ihracat değerini ise 40 milyar dolara çıkarması gerektiğini belirten Hisarcıkloğlu; "2023 yılı için mal ihracatı hedefimizin 500 milyar dolar olduğunu hesaba kattığımızda, 2023 yılında toplam ihracatımızın yüzde 11,5'ini tarım sektörümüzün gerçekleştirmesi gerekiyor. Bunu yapacağımıza inanıyoruz. İnşallah 2023 yılında tarım sektörümüzü ve ekonomimizi bir üst lige çıkaracağız." dedi.

TOBB Başkanı M. Rifat Hisarcıkloğlu toplantının açılışında yaptığı konuşmada; Türkiye'nin, yüzölçümü bakımından dünyada 37'nci, ekilebilir arazi bakımından da 12'nci büyük ülke olduğunu hatırlattı. "Burada gerçekten şanslıyız. Allah'a çok şükür verimli, her çeşit tarımsal ürünün yetişebildiği topraklarda yaşıyoruz. Bunun sonucu olarak da ülkemiz, dünya tarımsal üretiminde 30 ünde, dünya tarımsal ürün ihracatında ise 26 ünde ilk 5 ülke arasında yer alıyor." dedi.

Hisarcıkloğlu şöyle devam etti: "10 yıl önce tarımsal hasılda dünyada 11'inci, Avrupa'da 4'üncü ülkeydik. 2008 yılından bu yana dünyada 7'inci, Avrupa'da 1'inci olan bir Türkiye var. 2012 yılı itibari ile tarımsal hasılamız 62 milyar dolara yükseldi. Dünyada toplam tarımsal ürün ihracatı son 10 yılda %217 artarken, Türkiye'de %248 arttı. Tarımsal ürün ihracatımız 2012 yılında 16 milyar dolara ulaştı."

TOBB Başkanı M. Rifat Hisarcıkloğlu:
"Tarımsal Verimlilik Arttırılmalı"

TOBB Başkanı M. Rifat Hisarcıkloğlu, Türkiye'nin son 30 yılda ciddi bir dönüşüm ve büyüme hamlesi gerçekleştirdiğini bildirdi. Son 10 yılda Türkiye ekonomisi

TOBB Ticaret Borsaları Konseyi; Hisarcıkloğlu'nun ev sahipliğinde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakan Yardımcısı Kutbettin Arzu ve konsey üyelerinin katılımıyla toplandı.

%63 büyürken, tarımdaki büyümenin %23 seviyesinde kaldığına değindi ve tarım sektöründeki büyümenin Türkiye'nin büyümesine ayak uyduramadığını söyledi. Bunda Türkiye'nin tarım ekonomisinden sanayi ekonomisine geçişinin de etkili olduğunu ifade eden TOBB Başkanı, "Ancak unutmamak gerekir ki tarım artık bir kazanç kapısıdır.

Dünya nüfusu hızla artıyor. Dünyada hızlı gelişen, daha çok tüketen bir orta sınıf oluşuyor." ifadesini kullandı.

Hisarcıkloğlu sözlerine şöyle devam etti: "Türkiye, konumu itibarıyla da çok şanslı. 365 milyar dolar tarımsal ürün ithalatı yapan, 1,5 milyar insanın yaşadığı coğrafyanın tam ortasındayız. Ancak, dünya ihracatından aldığımız pay 50 yıldır %1 civarında seyrediyor. Önümüzdeki dönemde daha da büyüyecek olan dünya pastasından daha çok pay almamız lazım. Bunun için de Türkiye'nin tarımsal reformlara ihtiyacı vardır. Türkiye, tarımsal üretimde verimliliğini artırmalıdır.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığımızın tohum gen bankası ve havza bazlı üretim modeli çalışmalarını yakından takip ediyoruz. Doğru ürünlerin doğru yerlerde doğru miktarda üretilmesi çalışmalarını sonuna kadar destekliyoruz. Türkiye'de arazi parçalanması tarımsal üretimde önemli bir sorundur. Bu sorunun çözümü için Miras Yasası'nı değiştirmeyi planlayan Bakanlığımıza teşekkür ediyoruz.

Geçmişte olduğu gibi bundan sonra da her zaman tarımın, tarımsal üretimin, tarımsal ticaretin ve tarımsal sanayinin hizmetindeyiz. TOBB olarak Türkiye genelindeki 113 ticaret borsamız ve bu borsalarımızdaki elektronik satış salonlarımız, akredite laboratuvarlarımız ile üyelerimize hizmet veriyoruz. "Ticaret borsaları bilgi sistemi" ile Türkiye genelindeki borsalarımızın ürün bazında günlük fiyat akışlarını kamuoyu ile paylaşıyoruz. Tüm ürünlerimizin fiyatlarını tek bir portalda kullanıcıların hizmetine sunuyoruz. Bu hizmetlerimizin yanında üreticilerimizin ürünlerini sağlıklı bir şekilde saklayabilmeleri ve fiyat hareketlerinden

korunmaları amacıyla TOBB olarak adım attık.

TMO ile LİDAŞ Lisanslı Depoları'nı kurduk. Attığımız bu adımı özel sektörümüz de takip etti. Özel sektörün lisanslı depo yatırımları da hayata geçiyor. Bu yatırımları tarım sektörümüzün gelişimi için memnuniyetle karşılıyoruz."

5 Büyük Tarımsal Ekonomi Arasına Girme Hedefi

Türkiye'yi dünyanın 5 büyük tarım ekonomisinden

biri haline getireceklerini anlatan Hisarcıkloğlu, bu inanca ve güce sahip olduklarını belirtti.

TOBB Başkanı Hisarcıkloğlu: "Bunu başarabilmek için tek yapmamız gereken, yapısal reformlara hız kesmeden devam etmektir. Üretimin, ihracatın ve istihdamın önündeki engeller hızla aşıldığı ve iş yapma ortamımız rakip ülkelerle eşit standartlara getirildiği takdirde tarım sektörümüz ciddi bir sıçrama yapacaktır." dedi.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakan Yardımcısı Kutbettin Arzu'nun Açıklaması

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakan Yardımcısı

Kutbettin Arzu yaptığı açıklamada: "2002 yılında nüfusun %35'i kırsalda yaşarken, 2013 yılında nüfusun %23'ü kırsalda yaşıyor ve yüzde 24'ü tarımla geçiniyor. Halen nüfusun yaklaşık dörtte biri kırsalda yaşıyor ve tarımla hayatını sürdürüyor." dedi.

Arzu konuşmasında, Türkiye'nin son 10 yılda özellikle tarımda büyüdüğünü; ancak tarım işletmelerinin, bölünme nedeniyle işletme başına 60 dekada tarım yapılabildiğini vurguladı.

TOBB Ticaret Borsaları Konsey Başkanı Yahya Toplu'nun Açıklaması

TOBB Ticaret Borsaları Konsey Başkanı Yahya Toplu da konuşmasında 113 ticaret borsasını temsil eden konseyin çalışmaları hakkında bilgi verdi.

Toplu, borsaların bulunduğu bölgelerdeki tarımsal

verimliliği ortaya çıkaran kurumlar olarak her geçen gün etkinliğinin arttığını belirtti. Bölgesel değerlerin markalaşması ve pazarlanması için borsalara önemli görevler düştüğünü kaydetti.

Sakarya Ticaret Borsası Başkanı Cevdet Mete, gerçekleştirilen toplantıyı şöyle değerlendirdi:

"Toplantıda konuşulan konuların başında gelen veraset yolu ile parçalanmış arazi toplulaştırılması için miras hukukunda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Miras hukuku ile tarım yapılan arazilerin parçalanarak küçülmesi, verim azalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle hiç vakit kaybetmeden arazi toplulaştırılmasındaki arazi devirlerinde hukuki sürecin kısaltılması ve işlemlerin daha hızlı yapılması sağlanmalıdır. Arazilerin çiftçi şirketleri altında birleştirilerek veya kiralanarak daha verimli kullanılması ve işletilmesinin sağlanması gerekir." dedi.

Cevdet Mete ikinci önemli hususun tarımsal verimliliğin artırılması olduğunu belirterek,

ülkemizde tarımın sanayileşmeye oranla gerilediğini, tarım üretimi yapılacak alanlarda sanayi olmasının çok acı verici olduğunu belirtti. Cevdet Mete, toplantıda özellikle borsaların lisanslı depoculuğa geçmesinin büyük önem taşıdığını altının çizildiğini ifade etti. Lisanslı depoculuk hizmetlerinin borsacılığın olmazsa olmazı haline gelen bir süreç olarak önümüze çıktığını belirtti. "Bizler de bu hususta gerekli fizibilite çalışmalarını yaparak lisanslı depoculuk konusundaki faaliyetlerimize başlayacağız." dedi. Cevdet Mete toplantının çok verimli geçtiğini de sözlerine ekledi. Türkiye'nin tarımsal üretimdeki verimliliğinin artırılmasına yönelik çalışmaların hızlandırılması konusunun ve Türk ekonomisinin, özellikle de tarım sektörünün sorunlarının detaylı biçimde görüşüldüğünü dile getirdi.

YEŞİL ÜRETİM FELSEFESİ İLE TARIMSAL UYGULAMALAR

GLOBALGAP

Öğr. Gör.
Mesut ÖZENÇ

Yrd. Doç. Dr. Ömer
Hulusi DEDE

SAÜ Çevre Mühendisliği Böl.
Umida NISHANOVA

Bundan dolayıdır ki kurulan sosyal ve ekonomik sistemlerin en önemli dayanak noktası; tüketimin artırılarak, daha fazla üretim yapılabilmesine olanak sağlamaktır. Bu hassas dengenin korunması ve mevcut sistemin sürdürülebilmesi için, üretimin kesintisiz devam etmesi çok önemlidir. Geçmişte tarımsal ve endüstriyel üretimde en önemli sınırlayıcılar olan enerjinin ve ham maddenin temin edilmesi, sürdürülebilirlik için yeterli iken; günümüzde üretimin çevresel etkileri yeni bir sınırlayıcı olarak karşımıza çıkmıştır. Başlangıçta üretimin yol açtığı çevresel sorunlar çeşitli arıtma tekniklerinin geliştirilmesi ve getirilen sınırlamalar ile giderilmeye çalışılmış; fakat kirlenmeler ortaya çıktıktan ve alıcı ortamlar olan hava, su ve toprağa bulaştıktan sonra yapılan bu müdahalelerin yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Bu aşamada geri dönüşüm ve yeniden kullanma kavramları önem kazanmış; bazı kirlenmelerin tekrar üretimde ham madde olarak kullanılması ile hem bu atıkların oluşturduğu çevre sorunları hem de ham madde temini için çevreye verilen zararlar azaltılmıştır. Son yıllarda ise arıtma teknolojileri ve geri dönüşüm sistemleri konusunda önemli gelişmeler olmakla birlikte, doğal çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesi konusunda devrimsel bir yaklaşım değişikliği gerçekleşmiştir. Ortaya çıkan bu yeni yaklaşım en yalın haliyle; üretim sırasında ham madde, enerji ve kullanılan üretim prosesinde yapılacak değişikliklerle kirliliğin oluşmasını en aza indirmek veya tamamen ortadan kaldırmak şeklinde açıklanabilir. Çevre sorunlarının insanlığın geleceğini tehdit ettiği gerçeğinin açıkça ortaya koyulmasıyla hızla gelişen çevresel duyarlılık; bu yeni yaklaşımın çıkış noktasını oluşturmakta, tarımsal ve endüstriyel üretimde sürekliliğin entegre çevre yönetimi ve yeşil üretim kavramının hayata geçirilmesiyle mümkün olduğunu savunmaktadır.

Yeşil Üretim Nedir?

Yeşil üretim kavramı, doğal çevredeki tahribatın gözle görülür seviyelere ulaşması; çevre kirliliğinin insan sağlığı ve yaşam kalitesindeki olumsuz etkilerinin açıkça ortaya koyulması ile küresel boyutta tüketicilerin, üreticilerin ve devletlerin çevre hassasiyetinin artması sonucu ortaya çıkmıştır. Temiz üretim, ekolojik üretim ve çevreci üretim gibi farklı şekillerde ifade edilebilen yeşil üretim kavramı, insan

İnsanlığın günümüz refah seviyesine ulaşması, tarımsal ve endüstriyel üretimdeki baş döndürücü artış sayesinde gerçekleşmiştir.

sağlığı ve çevresel etkiler açısından oluşabilecek risklerinin azaltılması gibi çevreci yöntemlerin sürekli olarak üretim ve hizmet süreçlerinde uygulanması olarak açıklanmaktadır. Bu yaklaşımdan hareketle yeşil üretim sistemlerinde yapılan temel uygulamalar; eski üretim ve hizmet süreçlerinin gözden geçirilerek en az enerji ve ham madde kullanan yeni prosesler geliştirilmesi, temiz ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması, etkin geri dönüşüm sistemlerinin kurulması, tehlikeli atıklar başta olmak üzere her türlü atık üretiminin azaltılması ve mümkünse sıfırlanması şeklindedir.

Daha spesifik bir yaklaşımla ifade etmek gerekirse; yeşil üretim teknolojileri kullanılarak, üretim ve hizmet faaliyetleri sonucunda oluşabilecek hava ve su kirliliğinin, tehlikeli ve tehlikesiz her türlü atıkların, iklim, ozon tabakası ve ekosistemlere verilecek zararların önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

Doksanlı yılların başlarında ortaya çıkmış bu yeni yaklaşım, gördüğü ilgi ve bu konudaki bilimsel çalışmalar sayesinde hızla yaygınlaşmıştır. Yeşil üretim ile ilgili yapılan küresel ölçekli araştırmaların ortaya koyduğu en önemli sonuçlar, tüketicilerin çevre dostu ürünlere olan eğiliminin arttığını ve bu artışın üreticiler üzerinde önemli bir baskı oluşturmaya başladığını göstermektedir. Bu durum 2008 yılında tüketicilerin çevresel taleplerinin belirlenmesi için yapılan bir araştırmanın sonuçlarında açıkça ortaya koyulmuştur. Elde edilen sonuçlar; Avrupalı tüketicilerin %75'inin, aldıkları ürünlerin üretimindeki çevresel etkileri dikkate aldığını ve bir miktar pahalı olsa dahi çevre dostu ürünleri tercih edebileceklerini göstermiştir.

YEŞİL ÜRETİM TERİMLERİ	AÇIKLAMASI
Yeşil Ürün	Üretiminde ve kullanılmasında doğal çevreye zararlı etkileri en aza indirilmiş ürünler.
Ekoverimlilik	Üretimde verimliliğin artırılarak, çevresel ve ekonomik fayda sağlanması.
Ekotasarım	Ekolojik yaklaşımla yapılan ürün tasarımı ile daha az ham madde ve enerji ihtiyacı olan ürünlerin tasarlanması.
Yeşil Tüketici	Satın aldığı ürünün üretimi ve kullanımı sırasında çevresel etkileri konusunda duyarlı tüketici.
Yeşil Üretim Ve Pazarlama	Çevreyle dost ürünleri; tüketicinin ihtiyacı doğrultusunda üretme, fiyatlandırma ve dağıtma işlemleri.
Ekolojik Etiket	Diğer ürünlere kıyasla çevreye daha az zarar verdiği düşünüldüğü takdirde ürünlere eklenen etiketler.

Tablo 1. Yeşil Üretim Sistemini Oluşturan Temel Bileşenler

Yeşil Üretim Sistemleri Kapsamındaki Tarımsal Faaliyetler

Doğrudan doğal çevrenin içinde gerçekleşmesi ve insanlığın temel beslenme aracı olduğundan herhangi bir kesintiye uğratılmasının mümkün olmaması nedeniyle tarımsal üretim işlemleri çevre kirliliği oluşturma açısından en büyük potansiyele sahip faaliyetlerdir. Öyle ki 1960'lı yıllarda başlayan ve fazla miktarda tarımsal ürün üretmek için her çeşit gübreleme ve ilaçlama yönteminin kullanıldığı, "yeşil" kelimesinin bugünkü kullanımıyla tezat oluşturacak şekilde "Yeşil Devrim" olarak adlandırılan dönemde, doğal çevreye günümüzde de etkileri devam eden çok ciddi zararlar verilmiştir. Bu zararlar en çok etkilenen alanlar, bilinçsizce kullanılan gübreler ve tarım ilaçları ile zehir deposu haline gelen topraklar ve su kaynaklarıdır.

Bununla birlikte çok kısa sürede oluşan bu kirliliğin temizlenmesinin maliyetinin, yapılan tarımsal üretimin getirilerinde çok daha yüksek olduğu çabuk anlaşılmış ve gelişmişlik düzeyine bağlı olarak, dünya genelinde bu üretim şeklinden vazgeçilerek daha temiz bir tarımsal üretim felsefesi benimsenmeye başlanmıştır.

Bu yeni üretim felsefesinin temelini oluşturan yaklaşım; tarımsal üretimde verimliliği ve ürün miktarını azaltmadan, üretim ve hasat işlemlerinin başta toprak ve su kaynakları olmak üzere tüm doğal çevre gözetilerek yapılmasıdır. Günümüzde bu yaklaşım doğrultusunda "sürdürülebilir tarım, ekolojik tarım, organik tarım, biyolojik tarım ve iyi tarım uygulamaları" olarak adlandırılan, tarımsal üretim biçimleri giderek yaygınlaşmaktadır. Bu üretim biçimlerinin hepsi yeşil üretim teknolojileri kapsamına girmekte ve yeşil üretimin tarım alanındaki uygulamaları olarak değerlendirilmektedir.

İyi Tarım Uygulamaları (GLOBALGAP)

İyi tarım uygulamaları, "Tarımsal üretim sistemini sosyal açıdan yaşanabilir, ekonomik açıdan karlı ve verimli, insan sağlığını koruyan, hayvan sağlığı ve refahı ile çevreye önem veren bir hale getirmek için uygulanması gereken işlemler" olarak tanımlanır. 1990'larda ortaya çıkmış, 2007 yılında GLOBALGAP adını alarak evrenselleşmiş ve başta Avrupa ülkeleri olmak üzere, birçok ülkede kullanılmaya başlanmıştır.

İyi tarım uygulamaları ile temelde hedeflenen; bitkisel üretimin tüm aşamalarının izlenebildiği, gübreleme, sulama ve ilaçlama işlemlerinin kurallar çerçevesinde ve kontrollü yapılabilmesi, oluşan atıkların doğaya ve insan sağlığına zarar vermeden uygun yöntemlerle bertaraf edildiği, ürünlerin satışa sunulmadan önce çeşitli analizler ile (pestisit

kalıntıları incelemesi) kontrol edildiği; sertifikalandırılmış, çevreci, sağlıklı, güvenli ve hijyenik ürünler üretmektir.

İyi tarım uygulamaları gerek işleyiş biçimi gerekse temel prensiplerinin benzerlikler göstermesinden dolayı, yine son yıllarda uygulama alanı artan "organik tarım" kavramı ile karıştırılmaktadır. Temel olarak her iki tarımsal üretim biçimi de çevreye duyarlı tarım uygulamaları olarak, yeşil üretim teknolojileri kapsamına girse de "İyi Tarım Uygulamaları" ve "Organik Tarım" birbirinden farklı uygulamalardır. Kabaca bu farklılıklar, bitkisel üretimdeki gübreleme ve ilaçlama gibi temel işlemlerden kaynaklanmakta olup, her iki üretim sisteminin ruhsat ve sertifikasyon süreçleri birbirinden farklıdır. Yine de organik tarım işlemleri için, iyi tarım uygulamalarının kendine has bazı kısıtlamaları olan özel bir uygulama şekli denebilir.

İzlenebilirlik
Kayıt Tutma Ve Yayınlama
Yetiştirme Alanı İle İlgili Bilgiler
Toprak Bilgileri
Sulama Suyu Bilgileri
Bitki Kökeni İle İlgili Bilgiler
Çeşit Bilgileri
Anaç Ve Tohum Bilgileri
Yetiştirme Ve Hasat İle İlgili Bilgiler
Yetiştirme Yöntemi Bilgileri
Hasat Bilgileri
Bitkisel Üretim
Bitki Yetiştirme Süreçleri
Yetiştirme Yöntemi
Gübre Kullanımı
Sulama Yöntemi Ve Miktarı
İlaç Kullanımı
Hasat
Destek Hizmetleri
Üretim ve Hasat Sonrası Faaliyetler
Ürünler üzerine uygulanacak Ön İşlemler
Paketleme ve Depolama
Atık ve Kirlilik Yönetimi
Çevresel Etkilerin İzlenmesi
İş ve İşçi Sağlığı ve Güvenliği
Şikayetler

Sekil 1. İyi Tarım Uygulamalarında Uygulanması Gereken Temel Üretim Standartları

İyi Tarım Uygulamalarının Üreticiye ve Tüketiciye Faydaları

İyi tarım uygulamaları; üretilen ürünün kaynağı ile ilgili şeffaf veriler sunduğu için tüketicinin, ürünün kalitesi, insan sağlığı açısından güvenilirliği ve çevre duyarlılığı konusundaki taleplerini karşılamak konusunda çok faydalıdır. Son yıllarda tüketici talepleri üzerine yapılan araştırmalar tüketicilerin; kaynağını bildiği, çevresel etkileri ile sağlık ve hijyen açısından güvendiği ürünleri tercih ettiklerini göstermektedir. Dolayısıyla çağımızın üretim ve pazarlama stratejileri gereği, tüketicinin bu taleplerinin karşılanması ve karşılıklı güven ortamının oluşması; üretici için ürününü daha kolay, daha az rekabetle ve daha karlı şekilde satma olanakları oluşturmaktadır.

Bunun yanında iyi tarım uygulamaları ile üretim yapıldığında, global pazarların talep ettiği standartlar karşılanacağından, üreticilerin iç pazarlarda ve dar bir çevrede ürünlerini satma zorunluluğu azalmakta, özellikle uzun vadede tarımsal üretimden elde edilen kazanç artmaktadır. Ayrıca yine bu uygulamalar neticesinde, tarım alanlarının yapısı ve verimliliği korunmakta; modern, planlı ve güvenli üretim imkânı sağlanmakta ve konuyla ilgili yasal düzenlemelere uyum kolaylaşmaktadır.

İyi Tarım Uygulamaları ile Üretim ve Sertifikasyon

İyi tarım uygulamaları çerçevesinde üretim yapılması için üretimin her aşamasının sürekli olarak takip edilmesi ve kayıt altına alınması gerekir. Bu işlemler genellikle, iyi tarım uygulamaları için yetkilendirilmiş kuruluşlar aracılığı ile yürütülür. Yetkilendirilmiş kuruluşlar ve üreticinin yakın iş birliği ile aşağıdaki işlemler planlanır, uygulaması sırasında kayıt altında tutulur. Aşağıdaki şartların sağlanacağı belirtilerek; üreticiler, üretici birlikleri, kooperatifler bireysel olarak veya grup halinde, yetkili kurumlardan iyi tarım uygulama sertifikaları alabilir ve üretim yapabilirler.

Bu şartlar:

- Toprağın işlenmesi ve korunması
- Tescilli tohum, fide ve fidan kullanımı
- Uygun sulama sisteminin belirlenmesi
- Toprak ve bitki analizleri yapılarak uygun çeşit ve miktarda gübre kullanımı
- Hastalık ve zararlıların takibi, uygun tür ve miktarda ilaçlama ile kalıntı kontrolü
- Hasat işlemlerinin planlanması, hasadın uygun zaman ve koşullarda yapılması
- Oluşan atıkların uygun şekilde bertarafı
- Üretimde ve hasatta çalışanların eğitimi, gerekli güvenlik tedbirlerinin alınması

Ülkemizde İyi Tarım Uygulamalarının Mevcut Durumu

Ülkemizde iyi tarım uygulamaları konusundaki çalışmalar, 2004 yılında konu ile ilgili çıkarılan yönetmelik ile yasal zemine oturmuş ve özellikle, Avrupa birliği ile uyum süreci kapsamında yapılan çalışmalar ile hız kazanmıştır. Dış pazarlara tarımsal ürünlerimizi satabilmemiz açısından, iyi tarım uygulamalarının bir gereklilik haline gelmesi; ilgili kurumların bu konuya odaklanmalarını sağlamıştır. Mevcut durumda, ülkemizde iyi tarım sertifikası vermek amacıyla çeşitli kuruluşlar yetkilendirilmiş olup iyi tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması, desteklenmesi için gerekli eğitim ve ARGE çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. Henüz istenen seviyenin çok altında olmasına rağmen bu çalışmalar ve desteklemelerle üretimde verimin ve tarımsal çevre bilincinin artırılması, iyi tarım uygulamalarında diğer ülkelerle rekabet edilebilir duruma gelmesi hedeflenmektedir. Ayrıca bu çalışmalar etkili şekilde sürdürülemezse ülkemizin iç ve dış pazarlara kaliteli ve güvenilir ürün sağlayamayacağı, bu durumunda tarım sektörümüzün global tarımsal üretim sistemi karşısında önemli bir rekabet sorunu ile karşı karşıya kalacağı açıktır.

Sonuç

Global ölçekte doğal çevrenin ve insan sağlığının korunmasına yönelik çalışmalar yoğunlaşmakta ve gerek tüketiciler gerekse üreticilerin taleplerini karşılamaya çalışan üreticilerin konuya ilgisi artmaktadır. Özellikle, kesintisiz ve artan ihtiyaçlara cevap verebilecek ölçekteki besin ihtiyacının karşılanmasından taviz verilmeden, yürütülen tarımsal üretim faaliyetlerinin çevreye ve insan sağlığına zarar vermeyecek şekilde sürdürülmesi; herkesin üzerinde fikir birliği sağladığı bir konu haline gelmiştir. Bu beklentilerin karşılanması için alışlagelmiş tarımsal üretim işlemlerinin yerini, süratle iyi tarım uygulamaları almaktadır. Tarımda modernizasyon, şeffaflık, süreklilik ve kısa bir adaptasyon sürecinden sonra yükselen bir verim artışı getirdiği yapılan bilimsel çalışmalar ve uygulamalar ile belirlenmiş olan bu yeni yaklaşımın, gelecekte tarımsal üretim yapılabilmesi ve üretilen ürünün pazarlanabilmesi için temel şartların başında geleceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

- [1]. Sema Ünal, Hicran Altuğ, "Çevre Yönetiminde Alternatif Yaklaşımlar, Yeni Teknolojiler", Anadolu Üniversitesi, Çevre Mühendisliği Bölümü Mühendislik Mimarlık Fakültesi
- [2]. Web site of United States Environmental Protection Agency
- [3]. Brécard, Dorothée; Hlaimi, Boubaker; Lucas, Sterenn; Perraudau, Yves; Salladarré, Frédéric, "Determinants of demand for green products : an application to eco-label demand for fish in Europe", Ecological economics : the transdisciplinary journal of the International Society for Ecological Economics. - Amsterdam, - Vol. 69.2009, 1, p. 115-125
- [4]. İlhan Karaçal, Şefik Tüfenkçi, "Bitki Beslenmesinde Yeni Yaklaşımlar ve Gübre Çevre İlişkisi" Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ankara
- [5]. 07.12.2010 tarihli 27778 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan İyi Tarım Uygulamalarına İlişkin Yönetmelik
- [6]. Bilişisel Üretimde İyi Tarım Uygulamaları Kılavuzu, Ordu Valiliği İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2012, Ordu

RÖPORTAJ

Bülent AFYON

"Sakarya İlimiz Tarım ve Hayvancılıkta Kalkınmada Öncelikli İller Arasında Yer Almalı."

Bülent Bey ilk önce okuyucularımıza kısaca kendinizi tanıtır mısınız?

İlk önce Borsa dergimize sektör ile ilgili sorunlara yer verdiği için teşekkür ediyorum. Efendim, ben 1975 Sakarya doğumluyum. Öğrenim hayatımı Sakarya Ticaret Meslek Lisesi, S.M.Y.O Muhasebe ve Sakarya Üniversitesi İ.İ.B.F İşletme bölümünde tamamladıktan sonra, dede mesleği olan besicilik ve hayvancılık sektörüne 1995 yılında başladım. Şeker Afyon Besicilik Gıda Yem İnş. San. Tic. Ltd. Şti olarak 19 yıldır bu sektörde faaliyet göstermekteyim.

Bülent Bey Sakarya'daki hayvancılık konusunda neler söyleyeceksiniz?

Sakarya ilimiz hayvancılık bakımından oldukça zengin bir il. Nüfusumuzun %65'lik kısmı tarım sektörüyle meşgul. Meraların azalmasıyla koyun ve keçi miktarları da azalmış, süt inekçiliğine daha fazla yönelme olmuştur. Sakarya'da tahmini 124.000 adet büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Hayvancılıktan yılda ortalama 195.000 ton süt, 15.000 ton kırmızı et üretimi yapılmaktadır. 1990-1995 yıllarında Sakarya ilimiz, Marmara Bölgesi'nin et ihtiyacını %30 oranında karşılayan bir il konumundayken şu an et ihtiyacının %5'ini karşılayan il konumuna düşmüştür. Yapmış olduğum çalışmalarda bu düşüşün sebebinin, Sakarya ilinin ve ovasının Türkiye'nin en verimli topraklarına sahip olmasına rağmen, ilimizde besicilik sektörüyle uğraşan esnaf ve tüccarlarımızın; yem ve ham madde girdi fiyatları yüksek olduğu için sektörde devamlılık gösterememeleri ve besicilik sektörünün değerini kaybedip, bitme noktasına gelmesi olduğu kanısındayım. Ham madde girdi maliyetleri Avrupa'da %40 iken bu oran Türkiye'de %70 seviyesindedir.

Teknolojinin Sektörde Önemi Nedir?

Türkiye'de besicilik ve hayvancılık sektörünün rantabl hale gelmesi için bütün teknolojik imkanların ve otomasyonun

Borsa dergimizin konuklarından biri de
Şeker Afyon Besicilik GıdaYem İnş. San. Tic. Ltd. Şti sahiplerinden Bülent Afyon'du.

kullanıldığı düzene geçilmesi şarttır. Küçük ve orta ölçekteki işletmelerin bu yatırımları yapabilmesi için ekonomi ve finans yapılarının uygun olması gerekir. Ancak bütçelerimizin bu yapılacak fiziki ve ticari yatırımlar için uygun olmadığı bir gerçektir. Bu donanımdaki işletmelerin var olması için bakanlığımızın vermiş olduğu hibe, teşvik ve destek programlarından faydalanmamız kaçınılmaz olmuştur. Oysaki Sakarya ilimiz tarım ve hayvancılıkta kalkınmada öncelikli iller arasında yer almadığı için ilimizde bu işi yapanlar hibe, teşvik ve destekleme programlarından faydalanamamaktadır.

Bu nedenlerden dolayı da besicilik ve hayvancılığı geliştirmeye yönelik yatırımlar yapılamamaktadır.

Peki, Size Göre Çözüm Nedir?

Birinci öncelik, Sakarya ilimizin kalkınmada öncelikli iller arasında yer almasının sağlanması olmalıdır. İkinci olarak, küçük ölçekteki işletmelerin açılacak yeni teşvik ve destek programlarından faydalanarak büyümesinin sağlanması gerekmektedir. Üçüncü öncelik ise besici, tüccar ve esnafımızın yem girdi maliyetlerini düşürmesi ve ürettiği malı değerinde satabilmesi için organize besi bölgelerinin oluşturulması gerekir. Ayrıca Sakarya ilimizde et kalitesinin artırılması için etçil ırk hayvan üretim sayısı artırılmalıdır. Sırasıyla devam edelim: Ticaret borsası bünyesinde bulunan, Avrupa standartlarında yapılmış olan canlı hayvan park ve pazar yerinin Marmara Bölgesi'nde daha etkin hale getirilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Canlı hayvan borsası ve müzayede salonu aktif hale getirilmeli, il dışındaki esnaf ve tüccarlar canlı hayvan borsasına gelmeye teşvik edilmelidir. Son olarak da ilimizdeki entegre mezbaha sayısı artırılmalı, çevre esnaf ve tüccarlar ilimizin ekonomisine katkı sağlayacak yapıya kavuşturulmalıdır.

Bülent Bey verdiğiniz bilgiler için teşekkür ediyoruz.

SÜT SIĞIRI SORUNLARI YETİŞTİRİCİLİĞİ YAŞANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ PANELİ

Sakarya Ticaret Borsası, Haykoop, Veteriner Hekimler Derneği ve Büyükşehir Belediyesi ortaklığında 20 Kasım 2013 tarihinde gerçekleştirilen “Süt Sığırları Yetiştiriciliğinde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” konulu panel; Sakarya Ticaret Borsası (STB) Konferans Salonu’nda geniş bir katılımı gerçekleştirildi.

Panelde Vali Yardımcısı Nurettin Yücel, Büyükşehir Belediye Başkanı Zeki Toçoğlu, Ziraat Odası Başkanı Hamdi Şenoğlu, Tarım İlçe Müdürleri, kooperatif ve süt birlikleri yöneticileri, siyasi parti temsilcileri, üreticiler ve Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi öğrencileri katıldı.

Panelin açılış konuşmalarını; Veteriner Hekimler Derneği Sakarya İl Temsilcisi Ahmet Kadioğlu, Sakarya Ticaret Borsası Başkanı Cevdet Mete, Haykoop Başkanı Recep Pulat, Veteriner Hekimler Derneği Genel Başkanı Prof. Dr. Şakir Doğan Tuncer, Büyükşehir Belediye Başkanı Zeki Toçoğlu ve Vali Yardımcısı Nurettin Yücel yaptı.

Moderatörlüğü Veteriner Hekimler Derneği Genel Başkanı Prof. Dr. Şakir Doğan Tuncer tarafından yapılan panelde Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Öğretim Görevlisi Doç. Dr. F. Seda Ormancı, Prof. Dr. Gültekin Yıldız, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Sağlam, Prof. Dr. Yılmaz Akça ve Prof. Dr. Engin Sakarya; süt sığırcılığının

sorunlarına yönelik konuştular. Panelde sütün yapısı, halk sağlığındaki önemi, süt hayvanlarının beslenmesi ile ilgili sorunlar ve çözümleri, sığırlarda ayak hastalıkları ve tedavisi, şap hastalığı ve ilimizdeki durumu, hastalıktan korunma yolları, sütün pazarlamasında ve süt üreticisinin örgütlenmesinde yaşanan sorunlar anlatıldı.

Panelistlerin konuşmalarının ardından moderatör Şakir Doğan Tuncer tarafından üreticilere söz hakkı tanındı. Söz alan üreticiler panelin çok verimli olduğunu; fakat sektördeki asıl sıkıntının süt ve yem fiyatındaki dengesizlikten kaynaklandığını belirterek asıl bu konularda çözüm üretilmesi gerektiğini söylediler. Üreticiler, 2007’den sonra işletmelerin kar edemez duruma geldiğini belirterek sektör sorunlarının iletilmesi konusundaki sıkıntılarını ifade ettiler. Üreticiler sorunlarının duyurulması adına çok ciddi bir mücadele verdiklerini dile getirdiler. Gelişmiş ülkelerde günlük maliyetler bile takip edilirken, ülkemizin bu yapıya kavuşmadığı ve bu yüzden krizlerden çok etkilendiği belirttiler. Bu yapısal sorunlar çözülmezse daha büyük krizlerin kapıda beklediğini ve ülkemizin süt ithal eder duruma düşeceğini söylediler.

Sakarya Ticaret Borsası Meclis Başkanı Recep Pulat; eğitimlerin üreticiler için önemine değindi. İlimizde hayvancılıkla ilgili birtakım yapısal sorunların olduğunu ve işletme kapasitelerinin küçük, arazilerin de çok parçalı olması sebebiyle sütün yüksek maliyetle üretildiğini vurguladı. Fiyatla ilgili sorunların ancak bu yapısal sorunları çözmekle giderilebileceğini ifade etti. Pulat var olan sıkıntıların bakanlığa ve ilgili üst kuruluşlara iletebilmesi için kooperatif ve birliklerin beraber hareket etmesi, ortak çözümler üretmesi gerektiğini belirtti.

Yönetim Kurulu Başkanı Cevdet Mete konuşmasında, ilimizde çiftçilerimizin en büyük probleminin eğitim olduğuna değinerek gerçek bir işletme mantığı şeklinde olanlar hariç hayvan barınakları konusunda çok eksiklerimiz vardır. Halen daha hayvan üşür düşüncesiyle ahırdaki tek hava giren deliğin kapandığı mantıkla ve güneşi göremeden doğup, büyüyüp, ölen hayvanlar olduğu müddetçe hayvancılıkta ilerlemeden bahsedilemez. İkinci sorun

ise kaba yem sorunudur. İsmi ile özdeş büyük bir nehre ve verimli bir ovaya sahip ilimizde halen daha samanın altından bile daha değerli bir yatırım aracı olması bu sorunun apaçık göstergesidir. Üçüncü sorun ise tarımsal faaliyet için uygun olmayan bölgelerde ısrarla ve yüksek maliyetle bu işin yaptırılmaya çalışılmasıdır dedi. Cevdet Mete süt üreticilerinin daha güçlü olabilmesi için önce kaliteli üretimde bulunmaları ve sonrasında da pazarlama için güçlü bir birliğe sahip olmaları gerekmektedir. Var olan bu sorunların çözümünde en büyük sorumluluk ta süt üreticilerinin sahip oldukları birliklere ve kooperatiflere düşmektedir. Sektörün üretim değerinden daha yüksek pay alması için, verimlilik ilkeleri doğrultusunda tarıma dayalı sanayi tesislerinin geliştirilmesi yanında ırk ıslahı, kaliteli yem temini ve hayvan sağlığı hizmetlerine önem verilmeli, sağlıklı damızlık yetiştirmeye sağlıklı ürün üretmeye özen gösterilmelidir. Sütteki hilelerin önüne geçilmesi, kaliteli süt üretilmesi için birlikler ve kooperatifler ortak projeler ve eğitimler düzenleyerek üreticileri eğitmelidirler. Pazaraya yönelik kaliteli süt üretildikten sonra onu hem pazarlaması hem de istenilen fiyata pazarlaması çok daha kolay olacaktır” şeklinde sözlerini tamamladı.

Ziraat Odası Başkanı Hamdi Şenoğlu da üreticinin sıkıntılarını siyasi otoriteye iletebilmesi için birlik ve beraberlik içinde olması gerektiğini vurguladı. Şenoğlu; kooperatif ve birlik başkanlarının eğitimlerinin şart olduğunu dile getirerek, Avrupa ülkelerinde gördüğü uygulamalardan örnekler verdi.

Panelde Prof. Dr. Engin Sakarya, süt fiyatlarının ülkenin her yerinde değişik olduğunu belirtti. Fiyattaki istikrarsızlığın yapısal sorunların yanında sanayicilerin arasındaki rekabetten de kaynaklandığını söyledi. Engin Sakarya; devletin süt fiyatına belli bir noktadan sonra müdahale ederek üreticiyi koruması gerektiğini, tek suçlunun sanayici olmadığını vurguladı. Sorunların çözülmesi için kooperatif ve birliklerin konularında ihtisas sahibi olması ve yöneticilerinin iyi eğitilmesi gerektiğini dile getirdi. Panel, panelistlere verilen plaketlerin ardından sona erdi.

STB CANLI HAYVAN PARK PAZAR YERİNDE ESNAFIN SORUNLARINI DİNLEDİ

Sakarya Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Cevdet Mete, "Sakarya Ticaret Borsası Canlı Hayvan Park Pazar Yeri"nde esnafın sorunlarını dinledi.

Yönetim Kurulu Başkanı Cevdet Mete, Yönetim Kurulu Üyesi Levent Ali Kopal, Meclis Üyesi Cevdet Çakır ve Kasaplar Odası Başkanı Nihat Kobal; STB hayvan pazarında alım ve satımın en yoğun olduğu pazar günü hayvan pazarına giderek esnafa sohbet ettiler.

Cevdet Mete, hayvancılıkla uğraşan esnafımızın en büyük sıkıntısının yem fiyatlarının hala çok yüksek olmasından kaynaklandığını belirtti. Cevdet Mete üreticinin zor durumda olduğunu, dişi hayvan kesim yasağına rağmen hala dişi hayvanların kesilmesine devam edildiğini ve önümüzdeki yıllarda damızlık sıkıntısı yaşanabileceğini ifade etti. Bu hususta bakanlığımızın acil tedbirler alarak bu karamsar tabloyu silmesi gerektiğini söyledi.

Cevdet Mete yaptığı sohbetlerde, diğer bir sorunun da çevre il ve ilçelerden gelen hayvanların bazılarının pasaportlarında mühür bulunmamasından kaynaklandığını belirtti. Mete; bu pasaportlarla sevk yapılamadığı için vatandaşımızın zor durumda kaldığını, tarım il ve ilçe müdürlüklerinden mühürsüz pasaport verilmemesi konusunda talepleri olduğunu ifade etti.

Cevdet Mete, başka bir sorunla sözlerine devam etti. Hayvan sevklerinde şap aşısı şartı arandığını, şap aşısı dönemlerinde aşı yapıp yapılmadığı bilinmeden pazara gelen hayvanların sevkine izin verilmediğini söyledi. Bu hayvanların bu nedenle satılamamasının ve il dışına çıkartılamamasının esnafımızı mağdur ettiğini dile getirdi. Tarım il müdürlüğümüz tarafından hayvanların muayene edilerek sağlıklı hayvanların sevkine izin verilmesi konusunda düzenleme yapılması gerektiğini bildirdi.

SMMMO BORSAMIZI ZİYARET ETTİ

Sakarya Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası (SMMMOD) Yönetim Kurulu Başkanı Selahattin Çakırsoy, yönetim kurulu üyeleriyle birlikte Yönetim Kurulunu Başkanı Cevdet Mete'yi ziyaret etti. Yönetim Kurulu Başkanı Cevdet Mete, ziyaretten duyduğu memnuniyeti dile getirerek yeni dönem projeleri hakkında oda yönetimine bilgi verdi. Kurumlar arası işbirliğinin önemine inandıklarını belirten

Mete, ilimizin hak ettiği konuma ulaşabilmesi için sivil toplum örgütleri arasındaki birlik ve beraberliğin önemli olduğuna değindi.

Sakarya Ticaret Borsası'nın kent için önemli çalışmalara imza attığını kaydeden Selahattin Çakırsoy, oda olarak çalışmalarda üzerlerine düşen görevi memnuniyetle yapacaklarını dile getirdi.

MACARİSTANLA VİZE KOLAYLIĞI PROTOKOLÜ İMZALANDI

Macaristan ile ticareti geliştirmek ve kolaylaştırmak amacıyla TOBB'a bağlı bazı oda ve borsalarla Macaristan Büyükelçiliği ve Macaristan İstanbul Başkonsolosluğu arasında iş adamlarına vize kolaylığı sağlayacak olan protokoller; Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci Egemen Bağış'ın ev sahipliğinde imzalandı.

13 Aralık 2013 Cuma günü gerçekleşen imza törenine, TOBB Başkanı M. Rifat Hisarcıkılıoğlu ile TOBB'a bağlı 36 ilin Ticaret Sanayi Odaları ve Borsa Başkanları protokole imza attı. Sakarya Ticaret Borsası'nı temsilen Yönetim Kurulu Başkanı Cevdet Mete de törende hazır bulundu.

Sakarya Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Cevdet Mete, imzalanan protokolle ilgili olarak: "Başbakanlığımızın iki ülke arasındaki ticareti geliştirmek amacıyla yapmış olduğu girişimler neticesinde vize kolaylığı protokolü imzalandı. Protokolü imzalayan TOBB'a bağlı oda ve borsaların arasında Sakarya Ticaret Borsası da

bulunmaktadır. Oda ve borsalarımızın vereceği referans mektubuyla Macaristan Büyükelçiliği'ne vize başvurusu yapacak iş adamlarımıza, uzun süreli ve çok girişli vize verilecek. Bu kolaylık sayesinde Türkiye ile Macaristan arasındaki ticaretin daha da artacağına inanıyorum." dedi.

Cevdet Mete: "Macaristan ile askeri alanda, NATO'da, siyasi alanda iş birliğinde bulunduk; Macaristan'ı hep yanımızda bulduk. İnşallah imzalanan bu protokolle halklarımızın Türkiye'den Macaristan'a, Macaristan'dan Türkiye'ye gelişi gidişler artacaktır. Protokolün iki ülke için hayırlı olması temenni ediyorum." dedi.

STB STRATEJİK PLAN ÇALIŞMALARINA BAŞLADI

Sakarya Ticaret Borsası, hizmet kalitesini yükseltmek amacıyla 2014 - 2017 dönemlerini kapsayan "stratejik planlama" çalışmalarına başladı.

Dr. Yüksel Vardar danışmanlığında başlanan hazırlık çalışmalarının ilki 31.10.2013 tarihinde Yönetim Kurulu Başkanı

Cevdet Mete başkanlığında Sakarya Ticaret Borsası meclis salonunda gerçekleşti. Yönetim kurulu ve meclis üyelerinin hazır bulunduğu toplantıda Sakarya Ticaret Borsası'nın hizmet kalitesinin yükseltilmesi için istişarelerde bulunuldu.

Yönetim Kurulu Başkanı Cevdet Mete: "Zamanı yakalamak, çağa yön vermek için stratejik planlamalar günümüzde önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir. Biz borsada değişim yaratmak için stratejik planlamayı çok önemsiyoruz. Sakarya Ticaret Borsası olarak üyelerimize katma değer yaratan faydalı faaliyetlere yenilerini eklemek istiyoruz. Bunun için de bu toplantıyı düzenledik." dedi.

Cevdet Mete: "Sakarya Ticaret Borsası olarak

misyonumuz ve vizyonumuz doğrultusunda 4 yıllık hedeflerimizi ve faaliyetlerimizi profesyonellerle çalışarak hazırlamaya başladık. Sorumluluklarımızı planlı ve programlı bir yapı içinde sürdürme gayreti içindeyiz." dedi.

Mete, kendileri için herkesin fikrinin çok büyük önem taşıdığını belirtti ve birlikte fikir alışverişi yaparak karar verdiklerini dile getirdi. Önümüzdeki günlerde yapılacak toplantılarda elde edilecek verilerin derlenerek rapor haline getirileceğini ve "Sakarya Ticaret Borsası'nın 4 Yıllık Stratejik Planı"nın oluşacağını ifade etti.

“TARIMSAL KESİNTİ UYGULAMALARI VE E-TİCARET” SEMİNERİ BORSAMIZDA YAPILDI

Sakarya Ticaret Borsası, Sakarya Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü ile birlikte borsa üyelerine yönelik olarak “Tarımsal Kesinti Uygulamaları (Tevkifat) ve E-Kesinti Toplantısı” düzenledi. Sosyal Güvenlik Kurumu Müdürü Nurten Canbasoğlu ve SGK personeli tarafından 2014 yılında uygulanacak olan tarımsal kesinti sistemi ve tarımsal e-kesinti programının nasıl kullanılacağı hususunda katılımcılar bilgilendirildi.

Toplantının açılış konuşmasında Yönetim Kurulu Başkanı Cevdet Mete: “Türkiye’de sosyal güvenceye en son kavuşan kesim çiftçiler ve tarım işçileri olmuştur. ‘Milletin efendisi’ olan köylünün, sistemli olarak sosyal güvenceye kavuşması önemli bir projedir. Bugüne kadar birçok çiftçi prim kesintilerine dair kayıtların eksik olması nedeniyle mağdur oldu. Son olarak 2013/27 sayılı genelgeyle netleştirilen 01.01.2014 tarihinde yürürlüğe girecek olan uygulama, bu sorunların çözümü için inşallah önemli bir adım olur.” dedi.

SGK İl Müdürü Nurten Canbasoğlu toplantıda; prim borcu olan ve herhangi bir ürün satan çiftçinin satış tutarından 01.01.2014’e kadar %1, bu tarihten sonra %2 oranında kesinti yapılacağını belirterek prim borcu olmayan ya da muafiyet belgesi bulunan çiftçiden kesinti yapılmayacağını söyledi.

Canbasoğlu; kesinti yapacak kişi ve kurumlara, şifre ve çiftçi muafiyet belgesi için SGK bünyesinde ayrı bir bölüm oluşturacaklarını belirtti. “Yığılma olmasını bu sayede önleyeceğiz. Hatta bazı ilçelerde şubeler açarak ilçelerdeki muafiyet belgesi ve şifre için temsilcilikler oluşturduk.” dedi.

Nurten Canbasoğlu konuşmasının devamında kesintilerle ilgili de açıklamada bulundu. “Kesintiyi alıcı kurum, kuruluş ya da şahıs yapacak ve SGK’nin hesabına aktarılacak. Kesinti yapmayan veya buna ilişkin verileri SGK’ye göndermeyen alıcıya idari para cezası uygulanacak. Yeniden değerlendirme oranlarına göre 2013 yılında uygulanacak idari para cezası 182 TL’dir. Keza, süresi içinde SGK hesaplarına intikal ettirilmeyen kesinti tutarları, gecikme cezası (ilk 3 aylık sürede her bir ay için %2 oranında) ve her ay için hesaplanacak gecikme zammıyla birlikte ilgili veya sorumlularından tahsil edilecektir. Katılımcılardan ricam, burada olmayan arkadaşlara bu konuyu ve uygulamayı anlatmalarıdır. Biz bu uygulamanın bilinirliğinin artırılması için gerekirse hizmeti ayaklarına götürmeye hazırız.” dedi.

Sakarya Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Cevdet Mete, SGK İl Müdürü Nurten Canbasoğlu’na katkılarından dolayı teşekkür plaketi takdim etti. Toplantı, muhasebecilerin ve borsa üyelerinin sistemle ilgili sorularının ardından sona erdi.

STB’DE PAYDAŞ ÇALIŞTAYI YAPILDI

Sakarya Ticaret Borsası, kurumsal hizmet kalitesini geliştirerek üyelerine daha iyi hizmet sunabilmek amacıyla “II. Dönem Stratejik Plan” çalışmalarına Dr. Yüksel Vardar danışmanlığında başladı.

Konu ile ilgili açıklamalarda bulunan Sakarya Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Cevdet Mete: “Borsanın geleceğinin şekillenmesinde etkileşim içinde bulunduğumuz üyelerimize ve kuruluşlara, öneri ve beklentilerini almak amacıyla anketler göndermeye başladık. Borsamızın durumunun tespitini yapma, geleceğini planlama aşamasında üyelerimizin ve paydaşlarımızın görüşlerine ihtiyacımız var. Bu çalışmayla borsamızın güçlü ve zayıf (geliştirilmeye açık) yönlerinin neler olduğunu ortaya koymaya çalışacağız. Üyelerimizin sorunları ve beklentileri

planlama çalışmamıza ışık tutacaktır. Dolayısıyla anket sonuçları, borsamızın daha iyi hizmet vermesine büyük katkı sağlayacaktır. Üyelerimiz ve paydaşlarımız gönderdiğimiz anketlerde görüş ve önerilerini bizlerle paylaşınlar ki biz de yol haritamızı bu doğrultuda hazırlayalım.” dedi.

Cevdet Mete, çalışma sonucu toplanan verilerin Sakarya Ticaret Borsası’nda düzenlenecek olan “Paydaş Çalıştayı Toplantısı”nda analiz edileceğini belirtti. Sakarya Ticaret Borsası’nın dört yıllık hedeflerinin belirleneceğini ve amaçlarının katılımcı yönetim anlayışıyla hedeflere birlikte şekil vererek üyelerine faydalı projeler sunmak olduğunu ifade etti.

ALİ COŞKUN BORSAMIZI ZİYARET ETTİ

tamamlayacağız. İnşallah, 2014 yılı içinde ‘canlı hayvan borsacılığı’na hayata geçireceğiz.” dedi.

Cevdet Mete; canlı hayvan borsacılığının, Sakarya’da yapılan hayvancılıkta kayıt dışılığın önlenmesi için çok önemli bir proje olduğu söyledi. Ayrıca borsa tarafından önümüzdeki dönemlerde hayata geçirilmesi planlanan ve piyasalarda fiyat istikrarı sağlayacak olan “lisanslı depoculuk” konusunda fizibilite çalışmalarına başladığını ifade etti.

Ali Coşkun ise borsaların üretici tüccar için önemli bir kurum olduğunu belirtti. Ülkemizin, gelişmiş ülkeler gibi sağlam ve dinamik bir yapıya kavuşturulabilmesi bakımından üretimden tüketime kadar çağdaş kurumların oluşturulması gerektiğini ifade ederek borsalara bu anlamda önemli görevler düştüğünü söyledi. Ali Coşkun; lisanslı depoculuk sisteminin, tarım ürünlerine dayalı ticareti kolaylaştıran, ürün piyasalarının gelişmesine ve fiyat istikrarına katkı sağlayan, ekonomide kayıt dışılığın önlenmesinde önemli bir kurumsal altyapı olduğunu dile getirdi. Ziyaret, Sakarya ekonomisinin ve ilin şu anki durumunun değerlendirilmesiyle sona erdi.

Sanayi ve Ticaret Eski Bakanı Ali Coşkun ve SATSO Yönetim Kurulu Eski Başkanı Erol Öztürk, Sakarya Ticaret Borsası Yönetim Kurulunu ziyaret etti. Ziyarette Yönetim Kurulu Başkanı Cevdet Mete ve Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Nihat Özdemir hazır bulundu. Yönetim Kurulu Başkanı Cevdet Mete, ziyaretten duyduğu memnuniyeti dile getirerek Sakarya Ticaret Borsası’nın faaliyetleri hakkında Sayın Bakan’a bilgiler verdi.

Cevdet Mete ziyarette, 2014 yılı içinde STB’nin Sakarya’da canlı hayvan borsacılığını başlatacağını belirterek: “Şu an binamız da dahil olmak üzere elektronik altyapımızı tamamladık. Prosedür gereği tamamlanması gereken birkaç ufak eksikliği de en kısa zamanda

ATB Özel Gıda Kontrol Laboratuvarı Dayanışma Yemeğinde Bir Araya Geldi

ATB Özel Gıda Kontrol Laboratuvarı; 28 Aralık 2013 tarihinde Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Genç, Yönetim Kurulu Başkan Vekili Nihat Özdemir, Yönetim Kurulu Üyesi Mustafa Çoroğlu, Laboratuvar Müdürü Hediye Özmen ve tüm personelin katılımı ile düzenlenen yemekte "2013 Yılı Durum Değerlendirme Toplantısı"nı gerçekleştirdi.

Yemekte, Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Genç ekip çalışmasının önemine değindi. Sakarya için önemli bir ihtiyaç olan laboratuvar da yapılan çalışmalardan duyduğu memnuniyeti dile getirerek, tüm personele özverili çalışmalarından dolayı teşekkür etti. Yönetim

Kurulu Başkan Vekili Nihat Özdemir ve Yönetim Kurulu Üyesi Mustafa Çoroğlu da yine tüm personele başarılı çalışmalarından dolayı teşekkür ederek bundan sonraki süreçte de başarılı çalışmalara imza atılması için her türlü desteği vereceklerini ifade etti. Yapılan sohbet ve değerlendirmelerin ardından Yönetim Kurulu tarafından personele plaket verildi ve çeşitli hediyeler sunuldu.

Adapazarı Ticaret Borsası Özel Gıda Kontrol Laboratuvarı çalışanları tarafından da laboratuvara vermiş oldukları destekten dolayı Yönetim Kurulu'na teşekkür plaketleri takdim edildi ve yemek hoş sohbetin ardından sona erdi.

Yönetim Kurulu Başkanı Cevdet Mete Polonya Finlandiya İş Gezisine Katıldı

Sakarya Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Cevdet Mete Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve TOBB Yönetim Kurulu Başkanı Rifat Hisarcıklioğlu, Oda ve Borsa Başkanlarının bulunduğu 150 kişilik heyet ile Polonya Finlandiya İş Gezisine katıldı.

Yönetim Kurulu Başkanı Cevdet Mete İş Geliştirme Gezisi ile ilgili olarak şu açıklamalarda bulundu.

Başbakanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan, Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız AB'den Sorumlu Baş müzakereci Egemen Bağış, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Binali Yıldırım ve TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklioğlu'nun yanı sıra 150'e yakın iş adamımız ile birlikte yoğun bir programa katıldık. Gezimiz Finlandiya, Polonya ve İsveç'e ülkelerini kapsayan iş forumları gezisi idi. Türkiye'nin işbirliğinin yoğunlaştığı bu üç Avrupa ülkesinde bölgesel ve uluslararası güncel gelişmeleri daha yakından görme fırsatı bulduk. Özellikle bu gezide enerji sektörü ve ticari faaliyetlerde önemli işbirliği kazanımları sağlandı. Finlandiya, Polonya

ve İsveç'te ekonomik ve ticari işbirliğinin geliştirilmesi için üç ülkenin temsilcileri ile önemli görüşmeler sağlanarak iş birliği formlarında ticaret, karşılıklı yatırım, AB teknoloji geliştirme projelerinde ortaklık ve 3. pazarlarda işbirliği fırsatlarının değerlendirilmesinde oldukça verimli geçtiğini ifade etti.

Cevdet Mete Türkiye AB ilişkileri konulu konferansta Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin ele alındığını belirterek Başbakanımız ve Ekonomi Bakanımız Zafer Çağlayan gidilen ülkelerde, hem ekonomik ilişkiler bakımından vatandaşlarımıza uygulanan vize uygulamaları bakımından Türkiye'nin rahatsızlıkları dile getirilerek Ülke vatandaşlarının daha rahat seyahat edebilmesi için karşılıklı vizelerin kaldırılabilmesi çalışmalarına başlandığını söyledi.

STB'DEN EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜNE ZİYARET

Sakarya Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Cevdet Mete Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Ahmet Erkan, Nihat Özdemir, Yönetim Kurulu Üyesi Mustafa Genç ve Nihat Yılmaz ilimizde yeni göreve başlayan Emniyet Müdürü Osman Babadağı'nı makamında ziyaret ederek hayırlı olsun ziyaretinde bulundular.

Yönetim Kurulu Başkanı Cevdet Mete Emniyet Müdürü Osman Babadağı'na Sakarya'da başlamış olduğu yeni görevinde başarılar diledi. Cevdet Mete Sakarya Ticaret Borsasının hayvancılıktaki rolü ve önemine değinerek borsamız projeleri hakkında bilgi verdi.

Ziyarette Emniyet Osman Babadağı Sakarya'da bulunmaktan dolayı duyduğu memnuniyeti dile getirerek. Sakarya Emniyeti olarak ilimizde var olan huzur ve

güven ortamını bundan sonra da devam ettirmek temel amacımızdır. Sakarya'daki sivil toplum örgütleri ve halkla koordinasyon içinde bulunarak ilimizin daha da huzurlu bir il olması için gayret göstereceğiz." dedi

Yönetim Kurulu Başkanı Cevdet Mete Sakarya Ticaret Borsası'nın bugüne kadar olduğu gibi bundan sonrada ilimiz emniyetine her alanda gerekli desteği vereceğini, sivil toplum örgütü duyarlılığı içinde çözüme katkı sağlayacaklarını ifade etti.

FİKRİ MÜLKİYET KÜÇÜK ve ORTA BOY İŞLETMELER

Elektronik Mühendisi & Patent Vekili
Merve Dağışan Yıldırım

Ekonominin bilgiye dayalı bir temel üzerine kurulması, "Fikri Mülkiyet Hakları"nı iş yönetimi kararlarında başlıca değerlendirme öğelerinden biri haline getirmiştir.

Her gün yeni ürünler, markalar ve yenilikçi tasarımlar pazara sunulmaktadır. Bunlar yenilik dürtüsünün ve insan yaratıcılığının sonucu olarak günlük yaşamımıza dahil olmaktadır.

Yenilikçi girişimlerin ardındaki itici güç genellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ)'dir. Ne yazık ki KOBİ'lerin yenilikçi ve yaratıcı kapasitesinden her zaman tam olarak yararlanılamamaktadır. Bunun en büyük sebebi ise birçok KOBİ'nin fikri mülkiyet haklarının veya bu hakların KOBİ'lere sağlayabileceği korumanın farkında olmamasıdır.

İyi bir buluşun veya tasarımın korumasız bırakılması; söz konusu ürün veya hizmetin, bunları daha uygun bir fiyatla ticarileştirebilecek, avantajlı konumda olan, daha büyük kapasitelere sahip rakiplere kaptırılmasına neden olabilir. Bu durumda ise buluşu veya tasarımı ilk kez yapan taraf, herhangi bir mali yarar sağlayamaz.

Bir işletmenin fikri mülkiyetinin yeterli şekilde korunması, bu tür potansiyel hak ihlallerinde caydırıcı olduğu gibi fikirlerin gerçek pazar değeri olan işletme varlıklarına dönüştürülmesinde de oldukça önemlidir. Fikri mülkiyet haklarının tüm avantajlarını kullanmak, işletmelere kendi yenilikçi ve yaratıcı kapasitelerinden yararlanma imkanı sağlar. Bu ise daha fazla yenilikçi gayreti cesaretlendirir, işletmelerin gelişmesine yardımcı olur.

Birçok ürün ve hizmet, farklı türde fikri mülkiyeti bünyesinde barındırır. Fikri mülkiyet varlığını koruma konusunda zaman ve enerji harcayan firmalar, rekabet güçlerini birden fazla yolla yükseltme olanağına sahip olurlar.

Fikri mülkiyet koruması:

- Firmanın ürün ve hizmetlerinin, rakipler tarafından kopya edilmesi veya fazlaca yakın bir şekilde taklit edilmesini engeller.
- Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge) ve pazarlama konusunda yapılan yatırımların israf olmasını önler.
- Bir marka adı ve marka yaratma stratejisi sayesinde kurumsal bir kimlik yaratılmasını sağlar.
- Lisans, imtiyaz veya fikri mülkiyet temelli sözleşme ve anlaşmalar yoluyla işletmenin ürün ve hizmetlerinden gelir elde etmesini sağlar.
- Firmanın pazar değerini yükseltirken, yeni pazarlara erişimi kolaylaştırır.

Bunların dışında, fikri mülkiyet koruması için bir başvuruda bulunmadan önce başkalarına ait fikri mülkiyet hakları ile çelişki olasılığını sistematik olarak araştırılan işletmeler; gereksiz davaları engelleyebilmekte, bu şekilde zaman ve yatırım israfı önlenabilmektedir.

Marka, patent veya tasarım tescilli bir ürün ya da hizmet yalnızca tescille korunmaz. Başvuru öncesi yapılan araştırma gereksiz başvuruların elenmesini ve maddi zararın önlenmesini sağlarken, tescil sonrasında yapılan araştırmalar ve analizler fikri mülkiyetin ihlalini önler. Bu görüşler ışığında fikri mülkiyet hakkının elde edilmeden önce ve edildikten sonra takip edilmesi, yatırımın korunmasını sağlar.

Fikri Mülkiyet Haklarının Etkili Yönetimi

Ürün ya da hizmetler üzerinde fikri mülkiyet haklarının edinilmesi önemli bir ilk adımdır. Ancak etkili fikri mülkiyet yönetimi sadece firmanın buluşlarının, markalarının, tasarımlarının veya telif haklarının korunmasından daha fazlasıdır. Firmaların rekabet güçlerini ve stratejik avantajlarını arttırmak için fikri mülkiyet varlıklarını kullanma olanağı sağlar.

Etkili bir fikri mülkiyet yönetiminin gerektirdikleri:

- Firmanın buluşlarını ticarileştirmek
- Markalarını pazarlamak
- Know-how birikimini lisans anlaşmaları ile değerlendirmek
- Fikri mülkiyet içeren ortak girişim sözleşmeleri yapmak
- Fikri mülkiyet durumunu etkili bir şekilde izlemek ve gereğinde yaptırım uygulamak konularında gerekli kapasiteye sahip olmak.

Bir firmanın fikri mülkiyet portföyü, işletmeye değer katan başarı anahtarı niteliği taşır. Böylece sahip olunan fikri mülkiyetlerin başarılı bir şekilde yönetilmesi işletmeye karlılık getirirken, fikri mülkiyet hakları hususunda yetkinliği olmayan kişilerce bu işin gerçekleştirilmesi işletmenin zararına sebep olmaktan başka bir sonuç doğurmaz.

KOBİ'ler; patent ve marka veri tabanlarında bulunan teknolojik ve ticari bilgi hazinesinden, en son teknolojik atılımların neler olduğunu öğrenmek, potansiyel ortaklar belirlemek ve rakiplerin yenilikçi faaliyetleri hakkında bilgi edinmek için yararlanabilirler. Özellikle fikri mülkiyet alanında başvurusu ya da tescilli bulunan bir KOBİ, yeni buluşları ve rakiplerinin pazardaki durumunu görmek için veri tabanlarından aktif bir şekilde yararlanacaktır. Bununla birlikte patent ve marka vekilleri aracılığı ile fikri mülkiyet piyasasını, fikri mülkiyet hakları konusunda bilgisi olmayan bir rakibine nazaran daha yakından takip edecektir. Bu sayede, farklı geliştirmeler ve buluşlarla sürekli yenilikçi bir yol izleyecektir.

Fikri mülkiyet haklarının işletmeye katacağı maddi ve manevi değerler unutulmamalıdır. KOBİ'lerin, dünya çapında işletmelerin yaklaşık %90'ını oluşturduğu, mal ve hizmet üretiminin ise %70'inden fazlasını sağladığı göz önünde bulundurulduğunda, KOBİ'lerin fikri mülkiyet varlıklarını etkili bir şekilde kullanmaları ve devam etmekte olan ekonomik kalkınmaya katkı sağlamaları gelişim için kilit faktördür. Bundan dolayı, fikri mülkiyet haklarının sadece başvuru ve tescilden ibaret olmadığı bilinmelidir. Fikri mülkiyet başvurularının tescil ve tescil sonrası süreçlerinin takibi ile bu süreçlerin yönetimi; işinde uzman, güvenilir ellere bırakılmalıdır.

SU KAYNAKLARINDA HAVZA YÖNETİM İLKELERİ

Y. Doç. Dr.
Ayten Erol
SDÜ Orman Fakültesi

Su kaynaklarının sürdürülebilir bir şekilde kullanılması amacıyla yürütülen çalışmalarda, havza yönetimi ilkelerinin değerlendirilmesi ve havza ölçeğinde planlanması giderek yaygınlaşırken, ülkemizde havza yönetimi ilkelerine yeterince uyulmadığı görülmektedir.

Havza yönetimi, su üretimimizin her zaman arzu edilen düzeyde olabilmesi açısından önemlidir. Bu nedenle baraj havzaları; iklim, jeoloji, topografya, toprak, bitki örtüsü, arazi kullanım şekilleri, sosyoekonomik unsurlar gibi yetiştirme ortamı koşulları ve bunlar arasındaki ilişkiler gözetilerek belirlenen yönetim ilkeleri açısından ele alınmalıdır. Havzalarımızın yenilenebilir doğal kaynakları su üretimi amacıyla planlanmalıdır.

21. yüzyılın tüm dünyayı ilgilendiren en önemli çevre konularından birisi olan su kalitesinin bozulması ve su azlığı birçok ülkenin en önemli sorunudur. Tatlı su varlığı ise oteden beri doğal kaynakların sürdürülebilirliğindeki en önemli gösterge olmuştur. Su kıtlığı çeken ülkelerin sayısı 1955 yılında 7 iken 1995 yılında bu sayı 20'ye yükselmiş ve 2025 yılında da bu sayının 34'e yükseleceği öngörülmüştür. Su kıtlığının olması, su kalitesinin bozulmasına da işaret etmektedir. Havza sınırları içerisinde ve havza yönetim ilkeleri benimsenerek belirli bir soruna ilişkin yürütülen çalışmalarda, su veriminin istenilen kalite ve miktarda olacağı belirtilmektedir. Bir havzadaki sorunların çözümü ise her ülkenin kendi arazi koşulları, maddi olanakları ve bilgi birikimlerinin o havzada toplanması mümkündür. Bu nedenle

su kullanımı ve yönetimi, yalnızca bir tek unsur (örneğin ulaşım, sulama, enerji üretimi, sportif faaliyetler ya da ticari balıkçılık gibi konular) üzerinde tek tek yoğunlaşmadan, sistemdeki kaynakların bütünlüğünü koruyacak şekilde ele alınmalıdır. Bu durumda su kaynakları sorunlarının, tüm dünyanın ortak sorunu olduğu ve bu sorunun da havza yönetimi yaklaşımı ile ilgili olduğu söylenebilir.

Ülkemizde baraj niteliğinde olan su depolama tesislerinin yapımı, DSİ tarafından yatırım programları çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. DSİ bu tesislerin yalnızca planlanması, projelendirilmesi, inşa edilmesi ve işletilmesinden sorumludur. DSİ ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü verileri incelendiğinde de ülkemizin günümüzde içme, kullanma ve sulama suyu sıkıntısı ile karşılaşmasının nedeninin tesis yetersizliği olduğu söylenebilir. Öte yandan doğal felaketler ve insan faaliyetleri sonucu geri dönüşümü olmayan kirlenmeler, bu tesislerin içerisinde yer aldığı su toplama havzalarının ve akarsu hidrolojisinin değişimi üzerinde de etkili olmaktadır. Benzer şekilde, son 200 yıldan beri bilinçsiz arazi kullanımının giderek artmasıyla birlikte ülkemiz ikinci erozyon evresini yaşamaya başlamıştır. Bu olgu, günümüzde ülkemizin su gereksiniminin büyük bir bölümünü karşılayan mevcut su depolama tesisleri (baraj, gölet vb.) ile gelecekteki su ihtiyacını karşılayacak yeni depolama tesislerine ilişkin havzaların gelişigüzel kullanıldıklarını göstermektedir. Bu nedenle su kaynaklarımızın geleceği tehlikededir ve bundan en kısa sürede kurtulmanın yolları araştırılmalıdır. Bu bağlamda atılması gereken en ivedi ve önemli adım; özellikle su üretimine ayrılmış ve ayrılacak havzalarda, bu havzaların yönetim ilkeleri dikkate alınarak amaçlar doğrultusunda planlanmaları ve bunların uygulaması olmalıdır.

Su Kaynaklarının Korunması, Geliştirilmesi ve Planlanmasında Havza Yönetimi İlkelerinin Önemi

Havza, tüm doğal kaynakları içinde barındıran bir arazi parçası olarak tanımlanırken, tüm kaynakların bütünlük içinde korunmasını sağlayacak yönetim kavramı da havza yönetimi olarak belirlenmiştir. Başka bir ifade ile havza yönetimi, bir havza sınırı içerisinde kalan toprak, su, bitki örtüsü varlığı ile bunları etkileyen bir faktör olarak da insan faaliyetlerinin birlikte ele alındığı bir doğal kaynak yönetimidir. İlgili yönetimin planını oluşturacak ve işletecek anahtar ise havza yönetim ilkeleridir. Bunları genel ve özel yönetim ilkeleri olmak üzere iki grupta toplamak mümkündür. İlk gruptakiler, havzalara ve amaçlara göre değişmeyen diğer bir anlatımla sabit olan ilkelerdir. İkinci gruptaki ilkeler ise havzaların iklim, jeoloji, topografya, toprak, bitki örtüsü, arazi kullanma şekilleri, sosyoekonomik yapı gibi yetiştirme ortamı koşulları ve bunlar arasındaki ilişkilere göre değişen ilkelerdir. Yoğunluğunun artırılması özel yönetim ilkesi olmaktadır. Genel ve özel havza yönetim ilkeleri; havzaların

su, toprak ve bitki örtüsü gibi yenilenebilir doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi amacıyla planlanmasında kullanılan temel unsurlardır. Ancak ülkemizde yenilenebilir doğal kaynaklardan yararlanılması çalışmalarında, su ve bitki kaynaklarının yönetim biçimleri ayrı düşünülmüş ve havza yönetim ilkeleri gözetilmemiştir. Buna ek olarak, yenilenebilir doğal kaynaklarımızla ilgili değişik sorunların çözümünde uygulamacı olarak rol oynayan kurum ve kuruluşların hareket noktası; her bir uygulama biriminin ya da kurumun kendi çalışma konusu içerisinde belirlenmiştir. Bütün bu olgular, havzalarımızın gelişigüzel kullanılmalarına yol açmıştır. Böylece havzalarımızda su, toprak ve bitki örtüsü üçlüsü arasındaki doğal denge bozulmuş ve buna paralel olarak erozyon olayları ortaya çıkmıştır.

Havza ve havza yönetimi kavramları, toprak, su ve bitki varlığının bir bütün olarak ele alınmasının ve bu ilke doğrultusunda proje ve planlama yapılmasının gerekliliğini göstermektedir. Ancak ülkemizde doğal kaynakların korunmasına yönelik çalışmalarda, toprak, su ve bitki kaynaklarının yönetim biçimleri birbirlerinden ayrı düşünülmüş; uygulamada koruma ve kullanımlara bir

bütünlük kazandırılmamıştır.

Öte yandan, doğal kaynaklarla ilgili değişik sorunların çözümünde uygulamacı olarak rol oynayan kurum ve kuruluşların faaliyetleri birbirlerinden kopuk olarak her bir uygulama biriminin ya da kurumun kendi çalışma disiplini içerisinde sürdürülmektedir. Havza yönetimi ise tüm bu kurum ve kuruluşların aynı hareket noktasından; fakat birbirini tamamlayan çalışmalarla ortak çözüm yolları üretmelerini ve bu çalışmaların ortak plan ve projelerle uygulanmasını gerekli kılmaktadır.

Ülkemizde sulama, içme ve kullanma suyu temininde, enerji üretiminde, sel ve taşkın kontrollerinde ağırlıklı olarak barajlardan yararlanıldığı anımsandığında, bu tesislerin işlevlerini yerine getirebilmeleri için bunlara giden sediment miktarının en düşük düzeyde tutulması gerekmektedir. Bu olgu, su havzalarımızdaki erozyon olaylarının ivedilikle önlenmesinin gerekli olduğunu göstermektedir. Bu konuda önemli olan diğer bir husus da barajların projelendirilmesi ve planlanması; yalnız barajları değil, onların havzalarını da kapsayacak bir şekilde düzenlenmeli ve bunların uygulamaya aktarılması çalışmaları aynı anda başlatılarak birbirlerini tamamlayacak bir biçimde yapılmalıdır. Aksi durumda, su toplama havzalarının planlanması sırasında yapılan hata ve eksiklikler; su depolama tesislerinin inşa edilmesi ile çok sayıda sosyal, ekonomik ve ekolojik zararlar doğurabilir. Havza kavramının değişik sorunların çözümünde oynadığı rol; erozyon sonucu oluşan sediment miktarının azaltılması, su ve toprak kaynaklarının sürekliliklerinin sağlanmasıdır. Bu konuda ülkemizde yapılmış çok değerli çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar, baraj havzalarımızın mutlaka su üretimi amacıyla havza yönetimi ilkelerine göre planlanması gerektiğini ve bu planların öncelikle uygulamaya konulmasını göstermesi bakımından çok önemlidir.

Su kaynaklarımıza ilişkin sorunları çözebilmek için, baraj havzalarımız mutlaka su üretimi amacıyla havza yönetimi ilkelerine göre planlanmalı ve bunlar ortak kararlarla uygulamaya konulmalıdır. Baraj havzalarımızın genellikle

ormanlık alanlarda olması su üretiminde orman ekosisteminin çok önemli bir işleve sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, orman ekosistemine yapılacak bilinçli müdahaleyle su üretiminin olumlu yönde etkileneceği bilinmelidir. Orman örtüsü; erozyonun önlenmesi ve su üretiminin olumlu yönde gelişmesi için bir garantidir. Su üretiminin derecesi ise orman örtüsünün yapraklı ve ibrelili oluşuna göre değişmektedir. Örneğin, orman örtüsünün tamamının yapraklı ağaçlardan meydana gelmiş kuru ve baltalık kuruluşundaki ormanlardan oluşması su üretimini miktar açısından olumlu etkileyecektir. Örneğin, su üretim havzalarında yapraklı ağaçlara, bunlardan da az su tüketen türlere yer verilmeli; buna karşılık havzalardaki heyelan olaylarının önlenmesinde iğne yapraklı ve kazık köklü ağaç türlerine öncelik verilmelidir. Bunun nedeni, ağaçlardan intersepsiyonla meydana gelen su kaybının yapraklı ağaçlarda iğne yapraklı ağaçlara oranla daha az olmasıdır.

Havza, çok farklı doğal kaynakları içeren bir ekosistemler topluluğudur. Bu kaynakların bilinçsiz kullanımları; bu ekosistemlerin bazı unsurlarının tahrip edilmesiyle doğal kaynaklarla ilgili erozyon, sel, taşkın, sedimantasyon, çığ, enerji yetersizliği, canlı çeşitliliğinin yitilmesi, su ve gıda kıtlığı ile çevre (su ve toprak) kirliliği gibi başlıca sorunlara yol açılmaktadır. Örneğin; ormanların bilinçsiz kullanılması hem bu ekosistemin giderek yok olmasına hem de ortaya çıkacak erozyonla toprak kaynağının yitirilmesine ve buna bağlı olarak su kaynaklarının olumsuz yönde etkilenmesine yol açmaktadır. Tüm bu sorunların çözmek ve yeni sorunlara yol açmamak için havzalarımızın, genel ve özel havza yönetim ilkeleri gözetilerek amaçlar doğrultusunda planlanması ve bu planların havza yönetimi birimlerinin eşgüdümünde ilgili disiplinler tarafından uygulamaya aktarılması gerekmektedir. Örneğin; önceden odun üretimi amacıyla kullanılan bir havzanın su üretimine ayrılması durumunda yenilenebilir kaynaklarının bu amaç doğrultusunda planlanması, bu planın uygulanması için de orman ve tarım gibi ilgili kuruluşların havzada yaşayan halkla işbirliğine gitmesi gereklidir.

Tarımsal üretimin en önemli özellikleri arasında çok fazla riskin ve belirsizliklerin bulunmasıdır.

TARIMDA RISK ve SİGORTA

Prof. Dr.
Hasan VURAL

Çiftçiler tarımla uğraşlarında devamlı değişen politik, sosyal, ekonomik ve iklim şartlarıyla ilgili riskleri karar aşamasında mutlaka göz önünde bulundurmalıdır. Tarımsal üretimi etkileyen olaylar birbirleri ile ilişkilidir. Örneğin, kurak şartlarda böcek zararı artabilir, iyi verim alındığı yıllarda ise ortalama fiyatlar düşer ya da bunun tersi söz konusudur.

Çiftçiler en doğru kararı verebilmeleri için mevcut tüm bilgilerden yararlanmak zorundadırlar. Bu da değişik alternatifler (fırsatlar) hakkında yeterli bilgiye sahip olmalarıyla mümkündür. Eksik bilginin varlığında iki konu söz konusudur; risk ve belirsizlik. Risk önceden belirli oranda tahmin edilebilir ve önlemi alınır, ancak belirsizlik (kuraklık, sel, don gibi felaketler) tahmin edilemediğinden önlem de alınamaz.

Çiftçilerin karşılaşacağı bazı riskler şunlardır; uygun zamanda yağış olmayabilir, traktör bozulabilir, ürün fiyatları ürün satışından sonra artabilir, hükümet politikaları değişebilir, gerekli zamanda işçi bulunamayabilir. Önemli risk yaratan nedenlere karşı sadece üreticilerin değil, devletin de politikalarında dikkat etmesi gerekmektedir.

Başlıca risk kaynakları; üretimdeki riskler, pazar yada fiyat riski, finans riski, teknolojilerin değer kaybı riski, doğal risk (yangın, sel, don, v.b.) ve devlet düzenlemeleridir. Avrupa Birliğine üyelik için tarımda yapılan düzenlemelerin ne derece risk taşıdığını ilerleyen dönemlerde göreceğiz. Umarım faydası zararından çok olur, gıda bağımlısı durumuna gelmeyiz. Çünkü tarımda geriye dönüş olmaz. Örneğin yükselen buğday ya da ekme fiyatını on kuruş düşürmek için trilyonlar harcamanız gerekir. Kaybedilen tarım toprağını ıslah etmek ise çok masraflıdır ve uzun zaman gerekir. AB'nin tarımımıza yönelik hedefleri arasında hayvancılık ürünleri stoklarını ülkemiz pazarında eritmek, Dünya lideri olduğumuz (fındık, gül yağı, kuru incir, sofralık zeytin gibi) ürünlerde bağımlılığını azaltmak istemesi, bulunduğu dikkat edilmelidir.

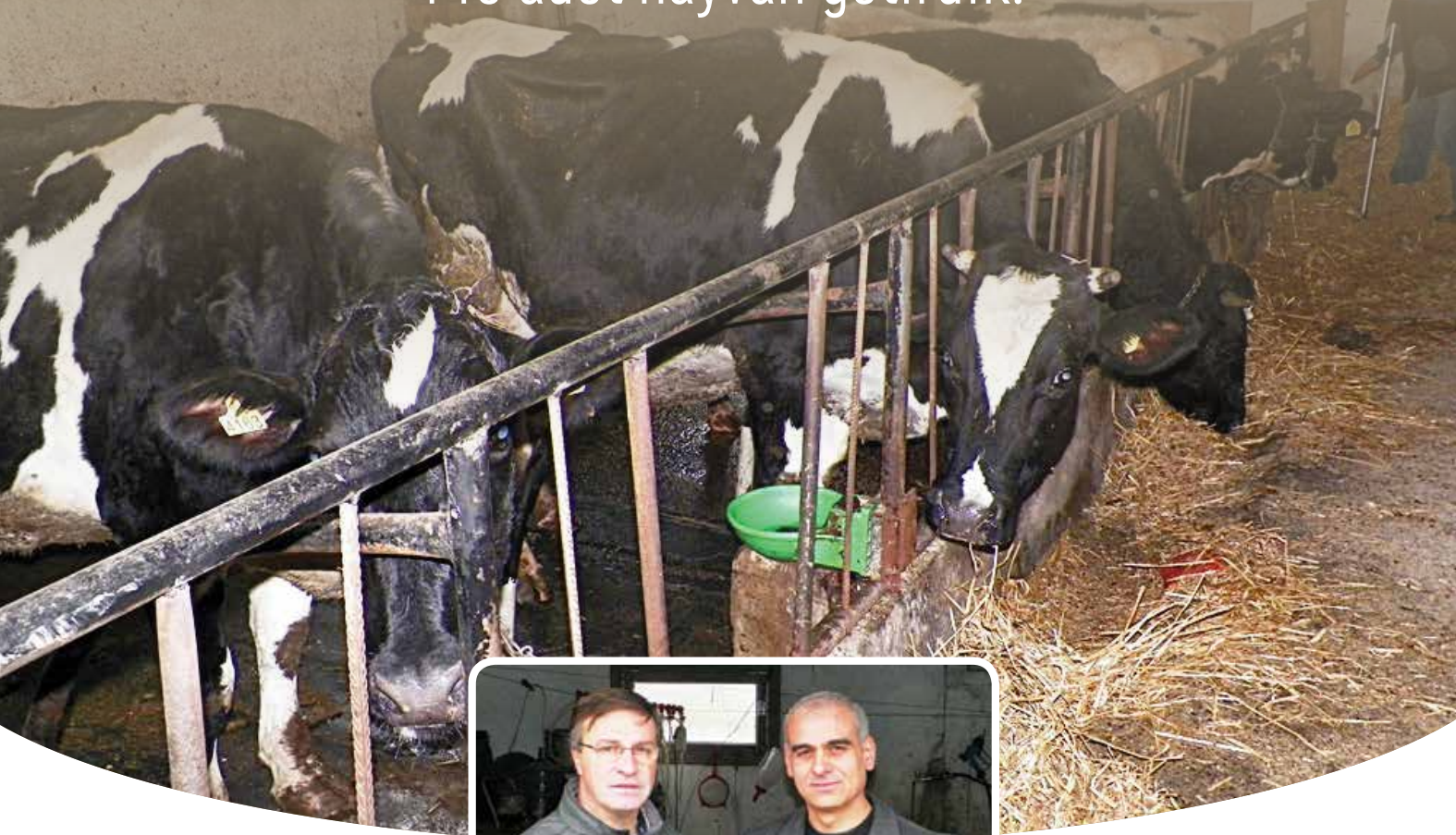
Risk davranışları; risk sevmeyenler, risk tercih edenler ve tarafsız kalanlar şeklinde üç sınıfa ayrılır. Bu davranış şekli çiftçileri amaçlarına bağlı olarak değişebilir. Burada çiftçilerin dikkat etmesi gereken nokta büyük hacimli üretim yapayım derken, sermaye yapılarını aşırı zorlamamaları gereğidir. Küçük işletmeler genellikle fazla riski sevmezler. Dolayısı ile

pazara yönelik üretimden, fiyat riski nedeniyle kaçınırlar. Dolayısı ile arazi toplulaştırmalarının yapılması ve veraset

yolu ile arazi küçültmelerinin önlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde tarımın ekonomiye katkısı düşmeye devam edecektir. Bugün verilen kararların sonucu gelecekteki birçok olaya ya da duruma bağlıdır. Bu olayların bazıları çiftçilerin kontrolü altındadır. Bunun için bilimsel temele dayalı yöntemlerle önlem alınmalıdır. Bunun için özel ya da devlet kurumlarından yardım alabilirler. Örneğin, tarımda hem fiyat hem de verim genellikle belirsizdir. Bazı önlemler şunlar olabilir; ilave bir arazi kiralamak, fazla gübre kullanmak, hasatta ürünü satmak, ürünü sigorta ettirmek, ya da bunların tersini yapmak. Risklerin kontrolü ve yönetimi için stratejiler geliştirilmelidir. Ancak her yöntem her işletme için uygun olmayabilir. Çiftçiler gelirlerindeki dalgalanmalarının azaltılması için masraflarını kısabilir, makinelerini farklı üretim için düzenleyebilirler, kiralama yoluna gidilebilir, arpa fiyatları düşük ise henüz yeşil iken hayvanlar tarafından otlatılarak, iyi besleme yapılabilir, buzağı yerine dana alınır, farklı ürünler yetiştirilir. Başta bazı risk önlemleri pahalı olabilir ve bazıları ise verimi bile azaltabilir. Ancak uzun vadede düzenli gelir sağlarlar. Bunlara sulama sistemleri, nadas, su muhafazası sağlayan toprak işleme şekilleri, gübreleme kimyasal ilaç kullanımı örnek verilebilir. Kuraklığa karşılık ot, saman, hayvan yemi gibi maddeleri stoklamak riske karşı alınabilecek önlemlerdir. Pazarlama riskini azaltmak için sözleşmeli üretim iyi bir yöntemdir. Ayrıca girdi kontratları da masrafları azaltacaktır. Pazar riskini azaltmak için ürün satışı zaman içine yayılabilir. Pazarlama riskinin azaltılmasındaki en önemli önlem ise üreticilerin örgütlenmesi, kooperatifler yolu ile pazarlama yapmalarıdır. Önemli başarılı işletmecilik koşullarından biri de üretime ait kayıtların üreticiler tarafından tutulmasıdır, verim, gübre, fiyat, masraf, araştırma sonuçları gibi. Ülkemizde tarım politikalarını ve araştırmalarını olumsuz etkileyen önemli bir sorun tarımsal verilerin eksikliğidir. Yani veri fakiri ülke konumuzdayız. Bunun için devlet üreticileri kayıtlı üretime teşvik etmelidir. Ayrıca mülk, ürün sigortalaması düzeyini yükseltmek risklere karşı alınabilecek en etkin yöntemler arasındadır.

Fethi TOKAÇ

“2011 yılında yaptığımız bir proje ile 35 aileye 140 adet hayvan getirdik.”

Sayın Tokaç burada yapmakta olduğunuz hayvancılıkla ilgili bizlere bilgi verir misiniz?

Öncelikle böyle bir çalışma içerisine girdiği için Sakarya Ticaret Borsamıza ve sizlere teşekkür ediyorum. Ben 1969 yılında Kursça Köyü'nde doğdum. 2009 yılından itibaren de buranın muhtarıyım. 2008 yılından bu yana kooperatif başkanlığı yapmaktayım.

2011 yılında yaptığımız bir proje ile geçen yıl 28 Mayıs'ta 35 aileye 140 adet hayvan getirdik ve dağıttık. Getirdiğimiz yılın sonunda kooperatif aracılığıyla süt toplamaya, verim almaya başladık ve kooperatif bünyemize yeni araçlar aldık.

Sayın Tokaç sıkıntılar elbette vardır; ama en önemli sıkıntınız nedir?

Özellikle hayvancılıkla ilgili girdi maliyetleri çok yüksek olduğu için sıkıntılar var. Bu sebeple önce süt fiyatları daha sonra yem fiyatları arttı. Biz de mısır ve buğday üretiyoruz. Yıllardan beri sattığımız mısır ve buğdayın fiyatı aynı olmasına rağmen, yeme ihtiyaç duyup satın almaya kalktığımızda

Bu sayımızdaki konuklarımızdan birisi Gökent' in Kursça Köyü'nde Muhtarlık yapan, aynı zamanda kooperatif başkanı olan Fethi Tokaç'tı.

fiyatlar çok yüksek oluyor.

Kendinize yetecek kadar üretim yapamıyor musunuz?

Kabayemimizi yapabiliyoruz; fakat kesif yemi dışarıdan almak zorunda kalıyoruz. Süt, yem vermeden olmuyor. Bu yüzden sıkıntılarımız var. Bir de gelen hayvanlarımız içinde ilk etapta ölenler oldu. Sigortadan bedelini aldık. 35 kadar yavru hayvanımızı kaybettik. Tarım İlçe Müdürlüğü ile görüşmelerimiz oldu. Yapılan incelemeler neticesinde ölen hayvanların sarılık hastalığı olduğu

ortaya çıktı. Köyümüz karantinaya alındı. Bu sebeple hayvan giriş çıkışları yasaklandı ve diğer üreticilerimiz de etkilendi. Ama şu anda durum çok iyi, çok şükür her şey yolunda. Bu işi severek yapan insanların hepsi memnun. İnşallah ileride daha güzel projelere imza atarak bu işi daha fazla geliştirmeyi düşünüyoruz.

Bu bölgede bu hizmetten yararlanan, kooperatife bağlı kaç aile var?

Şu anda kooperatifimize bağlı olan ve bu projeden yararlanan 35 aile var; ama köyümüzde 70 aileden süt

alıyoruz. Ayrıca komşu köy olan Ceylandere ve Bakırlı'dan da süt almaya başladık. Mart ayındaki kurulda görüşüp önümüzdeki dönemlerde onları da faaliyet alanımız içerisine katmayı düşünüyoruz. Bu şekilde onlara da destek sağlamış olacağız. Hayvan ve süt desteklerini bizim üzerimizden alacaklar. Bu şekilde bir çalışmamız var. Bölgede güzel şeyler yapacağımıza inanıyorum. Tarım İlçe Müdürlüklerimiz bizlere bu konuda her türlü desteği sağlıyor. Sizler aracılığıyla onlara teşekkür ediyorum. Bizlerin sıkıntılarını kendi sıkıntıları olarak gördüler.

Ticaret Borsası ile ilgili görüşlerinizi alabilir miyiz?

Sakarya Ticaret Borsası'nda yapı değişikliği oldu, yönetim değişti. Borsa başkanımız olsun meclis başkanımız olsun çiftçilik ve hayvancılıkla alakalı konulara çok güzel eğiliyorlar. Meclis başkanımız ayrıca HAYKOOP başkanı. Kooperatiflerdeki disiplini ve sütün kalitesinin artmasını başkanımıza borçluyuz. Bu konuda çok titiz çalışmaları var. Sadece Sakarya'daki değil, diğer illere ziyaretlerde bulunarak buralardaki gelişmeleri de takip ediyor ve bölgemizde uygulamaya çalışıyorlar.

Peki, daha farklı ve yeni beklentileriniz var mı?

Geçen yıl HAYKOOP Başkanımız ile bir görüşmem oldu. Bu yıl mayıs ayı gibi köyümüzde bir hayvancılık festivali düzenlemeyi düşünüyoruz. Bütün kooperatiflerin katılımıyla burada hayvancılığı teşvik etme amaçlı; en iyi inek, en iyi buzağı, en iyi düve gibi yarışmalar düzenleyerek katılanlara yem gibi çeşitli ödüller vereceğiz. Bu düşüncemizi başkanımızla görüştüğümüzde onlar da olumlu baktı ve destek olacaklarını söylediler. Bundan sonrası daha iyi olacak diye düşünüyorum.

Kooperatifiniz ile ilgili bilgiler alabilir miyiz?

Kooperatifimiz 2004 yılında kuruldu. Şu anda 115 ortağımız var. Geçtiğimiz yıl mayıs ayında hayvanlarımız geldi, yıl sonunda da süt toplamaya başladık. Topladığımız günlük süt miktarı 1900-2000 litre civarında. Fakat hayvanlar gebelik döneminde olduğu için önümüzdeki aylarda yavrulayacaklar. Dolayısıyla daha sonraki dönemlerde günlük süt üretimimiz 3000 litre civarında olacak.

Kooperatiften kimler süt alıyor?

Kooperatifimizin bir şirketle anlaşması var, şu anda sadece onlara süt veriyoruz.

Kooperatif bünyenizde neler yapıyorsunuz?

Üyelerin ve ortaklarımızın ihtiyacı olan yem, un, kepek, yağ gibi ürünleri bulunduruyoruz. Ayrıca hayvansal besinler

var. Yem, gıda, katkı maddesi getirdik. Üreticilerimizi bu konuda bilgilendiriyoruz. Bu şekilde çalışmalarımıza devam ediyoruz.

Avrupa Birliği uyum yasaları çerçevesinde hijyen kurallarına çok dikkat edildiği için süt işiyle uğraşan kooperatifler, toplayıcılar ve fabrikalar olarak devletin yaptığı

düzenlemeler doğrultusunda çalışmalar yapmaktayız. Kooperatifimizi şu anda Tarım Bakanlığı'nın istemiş olduğu düzeye getirmiş olduk. Çiftçilerimizi sağlıklı süt üretimi ve hijyen kuralları hakkında bilinçlendirdik. Aldığımız sütleri yerinde inceleyerek sağlıklı olup olmadığını, ilaçlı olup olmadığını tespit ediyoruz. Sizlerin de gördüğü gibi son derece faydalı bir hizmet oldu.

Proje kapsamında 5 tonluk soğutma tankı satın aldık. Şu an için yeterli. Umarız ileride üretimi artırarak daha büyük tanklara ihtiyaç duyarız.

Maliyetlerle kıyaslandığında, üretici üretimden memnun mu?

Normalde baktığımızda süt fiyatları makul. Fakat yem fiyatları yüksek olduğu için üretici sıkıntı yaşıyor maalesef. Eğer vatandaş kendi yiyeceğini kendi temin ediyorsa, silajını ektiye, arpasını ve yulafını ektiye üretici gider ve gelirleri birbirini karşılayabiliyor.

Kırsal alanda destekleme projesinden yararlanan üretici Kemal Dilber ve eşi Semra Dilber ile birlikteyiz. İçinde olduğunuz bu proje ile ilgili neler söylemek istersiniz?

Bu proje de olmak güzel bir durum. Başkanımız sağ olsun, onların yardımı ile kredilerden yararlandık. Ahır inşaatından sonra gelip kontrol ettiler ve daha sonra bize hayvanları verdiler. 2 yıl ödemesiz, toplamda 8 yıl geri ödemeli ve faizsiz olarak hayvanları aldık. Hayvanlarımızın veriminden memnunuz. İlk olarak 4 adet hayvan aldık, şu anda yavrularıyla birlikte 9 adet hayvanımız var.

Geri ödemelerde zorlanacağınızı düşünüyor musunuz?

Hayvanlarımız ilk aldığımızda pahalıydı. 6 bin lira iken şu anki değerleri 3 bin lira civarında. Umudumuz piyasaların düzelmesi yönünde.

HAYVANCILIKTA İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİ

Yerleşik hayata geçilmesiyle ve tarıma başlanmasıyla avcılık faaliyetinde de değişimler yaşanmaya başlanmıştır. Tarımla

birlikte hayvanlar evcilleştirilmiş ve bu hayvanlar besin kaynağı olarak kullanılmıştır. Bu şekilde besicilik bir sisteme oturtulmuş ve hayvanlar beslenmeye başlanmıştır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar farklı şekillerde beslenmeye başlanmış ve günümüze kadar önemli değişimler geçirilmiştir.

Bugün hayvancılık, dünyada dev bir sektör haline almıştır. Dünyanın çeşitli yerlerinde farklı şekillerde besicilik işi yürütülmektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerde, değişen teknoloji ve bilim ışığında hayvancılık sektörü de farklı boyutlar kazanmıştır. Çok daha fazla hayvanın besi çiftliklerinde beslenebilmesi ve tüketim gereksinimlerini karşılayabilmesi için verimlilik ön plana çıkarılmıştır. On binlerce hayvanı çobanların gezdirmesi ve otlatması mümkün olamayacağı için, dar ve kapalı alanlarda bu hayvanların yetiştirilebilmesi amacıyla yeni yöntemler bulunmuştur. Geleneksel yöntemlerle hayvancılığın yapıldığı yerler ise dünyanın genellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan coğrafyalarını kapsamaktadır. Verimliliğin az olduğu bu bölgelerde, bu işle uğraşanların büyük bir kısmı da fakirlik içinde yaşamaktadır.

Dünya nüfusunun giderek artması, talebi ve beslenen hayvan sayısını da arttırmıştır. Büyük miktarlardaki bu tüketimi karşılayabilmek için üretim yapılırken bazı önemli sorunlarla karşılaşmaktadır. Bunlardan en önemlisi, bu hayvanların hastalık kapmadan üretilmesidir. Gerçekten de hayvanlardan insanlara bulaşan birçok virüs ve bakteri, sayısız hastalığa neden olabilmektedir. Örneğin; "Listeria" ve "Salmonella" mandıra ürünlerinde bulunan bakterilerdir ve ciddi hastalıklara neden olabilmektedirler. ABD'de her yıl bu tür yiyeceklerden kaynaklanan 33 milyon hastalık olgusunun bulunduğu ve 9 bin ölüme rastlandığı tahmin edilmektedir. Bu durum, sektörün sağlık açısından ne derece önemli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Hayvanların evcilleştirilmesinin 10.000 yıllık bir tarihe sahip olduğu düşünülmektedir. Bu tarihten önce hayvanlar doğal ortamlarında avlanmış ve insanlar tarafından yenmiştir.

HAYVANCILIK SEKTÖRÜNDE KAZALAR, HASTALIKLAR VE TEHLİKELER

Doğrudan Fiziksel Temas Kaynaklı Sağlık Sorunları

- Alerjik Kontakt Dermatit
- Alerjik Rinit
- Isırıklar ve Çifteler
- Zehirli Hayvanların Sokması
- Astım
- Travma
- Sıyrıklar ve Çizikler

Organik Etmenlerden Kaynaklanan Sağlık Sorunları

- Agrokimyasal Zehirlenme
- Antibiyotiklere Direnç
- Kronik Bronşit
- Kontakt Dermatit
- İlaçlı Yiyeceklerle Sunuk Kalma ve Alerji
- Yiyeceklerden Kaynaklanan Hastalıklar
- Çiftçi Akciğeri
- Zatürre
- Müköz Zar İltihaplanmaları
- Astım
- İlaçlara Sunuk Kalmaktan Ötürü Oluşan Alerjiler
- Zoonotik Hastalıklar

Fiziksel Etmenlerden Kaynaklanan Sağlık Sorunları

- Duyma Kaybı
- Makinaların Neden Olduğu Travmalar
- Metan Yayılması
- Kas ve İskelet Sistemi Rahatsızlıkları

Hastalığın Adı	Bulaştıran Hayvanlar
Şarbon (Anthrax)	Memeli Hayvanlar
Bruselloz	Keçiler, Koyunlar, Sığırlar, Domuzlar
Ensefalit (Parazit Kaynaklı)	Kuşlar, Koyunlar, Kemirgenler
Hidatik kist	Köpekler, Geviş Getirenler, Domuzlar
Leptospira	Kemirgenler, Atlar, Sığırlar, Domuzlar
Q Ateşi	Sığırlar, Keçiler, Koyunlar
Kuduz	Kediler, Köpekler, Yarasalar
Salmonella	Kuşlar, Memeliler
Tüberküloz	Sığırlar, Köpekler, Keçiler

Yukarıda sayılan zoonotik hastalıkların insanlar arasında görülme sıklığı ile ilgili sağlıklı veriler, genellikle hastalık teşhisi ve kayıt tutma sistemlerinin en gelişmiş olduğu ülkelerde bile bulunmamaktadır. Bunun en önemli nedeni epidemiyolojik (Epidemiyoloji; toplumdaki hastalık, kaza ve sağlıkla ilgili durumların dağılımını, görülme sıklıklarını ve bunları etkileyen faktörleri inceleyen bir çalışma alanıdır.) verilerin yetersizliği ve zoonotik hastalıkların başka hastalıklarla karıştırılmasıdır.

Solunum Yolu Hastalıkları

Gelişmiş ülkelerde yapılan araştırmalara göre hayvancılık sektöründe çalışanların %25'i bir çeşit solunum yolu rahatsızlığı geçirmektedir. Bu oran, solunum yolu rahatsızlıklarını en sık görülen hastalıklar sınıflandırmasında üst sıralara yerleştirmektedir.

Görülen hastalıkların en önemli sebepleri; tozlar, gazlar, tarımsal kimyasallar ve enfeksiyona neden olan etmenlerdir. Tozlar, organik bileşenlerden oluşan tozlar ve inorganik bileşenlerden oluşan tozlar olarak iki gruba ayrılabilir. İnorganik tozların en önemli kaynağı, otlaklar ve yeşil alanlardır. Hastalıkların en önemli kaynağı ise mikroplar içinde barındıran tarımsal organik tozlardır. Bronşit ve astım en sık rastlanan rahatsızlıklardır. Astımlar daha çok alerji kaynaklı değil de solunum yollarının kronik iltihaplanmasından ötürü görülmektedir. Müköz zar iltihaplanması da organik tozlara sürekli sunuk kalmaktan kaynaklanan bir başka rahatsızlıktır.

Gazlar da hayvancılık sektöründe karşılaşılan solunum yolu hastalıklarının önemli sebeplerindendir. Sığırların ve diğer büyükbaş hayvanların beslendiği büyük kapalı alanlarda ve kümeslerde, amonyak düzeylerinin yüksek olması bazı tehlikeleri beraberinde getirmektedir. Gübre olarak kullanılan anhidr amonyak hem akut hem de uzun dönemli solunum yolu hastalıklarına neden olmaktadır. Gübre saklama ünitelerinde aniden hidrojen sülfür gazına sunuk kalma ölümlere bile yol açabilmektedir. Aynı şekilde insektisit dumanlarına da sunuk kalmak ölümlerle sonuçlanabilmektedir.

Cilt Hastalıkları

Cilt hastalıkları; kontakt dermatit, güneş kaynaklı, enfeksiyon kaynaklı, böcek kaynaklı olmak üzere sınıflandırılabilir. Hayvancılık ve tarım sektöründe karşılaşılan

hastalıkların neredeyse %70'inin cilt kaynaklı olduğu tahmin edilmektedir. Kontakt dermatitler sıkça görülmektedir. Gübreler, bitkiler, yemler, pestisitler ve yemlere konulan antibiyotikler de cilt hastalıklarına neden olmaktadır.

Güneşe uzun süreler sunuk kalmak da oldukça ciddi cilt hastalıklarına neden olmaktadır. Aktinik keratoz ve cilt kanserleri bunların en önemlileridir.

Kazalar

Hayvancılık sektöründe görülen iş kazalarının çok önemli bir bölümü beslenen hayvanlarla bire bir fiziksel temas kurulmasından kaynaklanmaktadır. Hayvanların çiftte atması, itmesi, hırçınlaşarak saldırması ve ısırması yaralanmalara neden olmaktadır. ABD'de NIOSH'in 1993 yılında yaptığı belirlemeye göre; hayvancılık da içinde olmak üzere bütün tarımsal sektörlerde yaralanmaların önemli bir kısmı hayvanlarla fiziksel temastan kaynaklanmakta, sadece sığırların ve koyunların neden olduğu olaylar bütün içinde %18'i teşkil etmektedir. Aynı zamanda bu yaralanmalar, geçici iş görememe konusunda iş günü kaybına en çok neden olan olaylardır.

HAYVANCILIK SEKTÖRÜ İŞÇİLERİ İÇİN SAĞLIK VE GÜVENLİK ÖNLEMLERİ

Hayvancılık sektöründe daha önceki bölümlerde anlatıldığı gibi hayvanlardan insanlara bulaşan zoonotik hastalıklar vardır. Bunların tamamına yakını son derece tehlikeli, ciddi sağlık sorunları yaratan hastalıklardır. Bu nedenle bazı önlemlerin alınması gerekmektedir.

Hayvanların ve insanların aşılınması, çalışma ortamında sağlık önlemleri alınması, yiyeceklerin sağlıklı şekillerde kullanılması (sütün pastörize edilmesi, etin iyice pişirilmesi) hastalıklara yakalanma riskini azaltacaktır. Doğru antibiyotiklerin kullanılarak dirençli bakterilerin gelişiminin engellenmesi, bu hastalıkların önlenmesinde çok önemlidir. Bu hastalıkların nasıl bulaştıkları konusunda kavramsal bir çerçeve yaratılarak kişilerin bilgilendirilmesi de gerekmektedir.

Kişisel koruyucu donanımların kullanılması bu sektörde çalışanların sağlık ve güvenliği için son derece önemlidir. Kapalı alanlarda yerel cebri çekişli havalandırma sistemlerinin kurulması ve düzenli temizlik yapılması maruz kalınan toz miktarını önemli ölçüde azaltacaktır. Solunum koruyucu donanımlar kullanılarak ortamda bulunan tehlikeli gazlar ve tozlarla temas engellenebilir. Ortamdaki tozu süzmek için uygun toz maskeleri kullanılmalıdır. Tehlikeli ve öldürücü diğer gazlara karşı korunmak için ise sadece tozları süzen maskeler yeterli olamaz. Bunun için havayı süzebilecek solunum maskeleri ve aygıtları gerekmektedir.

Sektörde cilt hastalıkları da son derece yaygındır. Gübreler, bitkiler, yemler, pestisitler, otlar, böcekler, güneş, mikroplar, bakteriler ve virüsler cilt hastalıklarına neden olmaktadır. Bu nedenle çalışılan ortama uygun koruyucu giysiler kullanılmalıdır.

Bulaşıcı hastalık ya da enfeksiyon hastalıkları; hastalık yapıcı, herhangi bir yolla insana geçme özelliğindeki mikropların veya parazitlerin vücuda girmesiyle ortaya çıkan hastalıklardır. Hastalığı yapan organizmalar, virüsler, bakteriler, mantarlar olabilir. Bütün bulaşıcı hastalıklar bir veya birkaç yolla insana geçebilme özelliğindedir. İnsandan insana, hayvandan insana olduğu gibi, topraktan insana da bulaşabilir. Şarbon, AIDS, frengi, tifo, kolera, verem, boğmaca, sıtma, kızamıkçık, belsoğukluğu ve daha birçok hastalık enfeksiyon hastalıklarıdır.

ŞARBON

Memeli hayvanlarda Bacillus Anthracis'in meydana getirdiği dalağın şişmesi, deri altı ve deri altı dokularında seröz, kanlı infiltrasyon ve hemorajilerle karakteristik, genelde akut-subakut seyreden nadiren kronik seyirde gösteren, insanlara da bulaşabilen (zoonoz) bir hastalıktır.

Veteriner Hekim
Ahmet KADIOĞLU

Hastalığın Bulaşması

Hastalığın son devresinde basiller gaita, idrar, salya, sümük, süt; ölümden sonra

ise ağız, burun, anüs ve diğer tabii deliklerden sızan kan ve vücut salgıları ile dışarı atılırlar. Vücut dışına çıkan basiller oksijen ile buluşup uygun ısıyı bulunca sporlaşır ve dayanıklılık kazanır. Harici tesirlere dayanıklı olan sporlar ile etrafa bulaşmış olur.

Ot yiyen hayvanların; sporla bulaşık merada otlaması, su içmesi veya bu gibi yerlerden temin edilmiş ot ve slaj gibi maddeler tüketmesiyle hastalığı aldıkları görülür. Hayvanlarda bulaşma daha çok, kuru ot yenmesi anında ağız mukozasında meydana gelen yaralardan sporların organizmaya girişi ile olur.

Şarbon sporları toprakta yıllarca canlı kaldığı için sporla bulaşan yerler, devamlı hastalık mihrakı halini alır. Bu mihraklarda sporlar rüzgar ve su baskınları sonucu, bu mihraklardaki kadvraların çakal, tilki, köpek, akbaba gibi hayvanlar tarafından yenilerek sporların, gaita ile etrafa saçılması sonucu yeni hastalık mihrakları oluşur. Esasen mera hastalığı olan "şarbon hastalığı" ahırda beslenen hayvanlarda da görülebilir. Bu

durumun sebebi bulaşık yem ve su verilmesi veya hastalıktan ölen hayvanın deri, yün, kılının ahıra sokulmasıdır.

Şarbon hastalığı insana hayvan ve hayvansal maddelerden direkt veya dolaylı yollarla bulaşır. Sokucu sinekler, traş fırçasıyla dericilik ve yün işleri ile uğraşanlarda dolaylı yolla hastalık görülür.

İnsanlarda hastalık görülüşü:

Akciğer şekli
Mide barsak şekli

Deri şekli

Teşhis

Ani ölümlerde otopside görülen koyu kırmızı renkte pıhtılaşmayan kan, deri altında kanama ve deri altı dokularda

Milattan önceki zamanlardan beri dünyada yaygın olduğu bilinen, insan ve hayvanlarda ölümlere neden olan "şarbon" etkeni basil (bakteri); vücut dışına çıktığı anda hava ile temas etmesi halinde üzerine bir kabuk geçirip dış etkenlerden etkilenmeyen (ısı-ışık gibi) SPOR haline gelir. Bu özelliğini gören "Pasteur" hastalığın aşısını bulmuştur. Aşının çok olumlu sonuçlar vermesine rağmen hayvan hastalıklarının kontrol ve mücadelesinin düzenli organize edilmediği az gelişmiş ülkelerde daha fazla, mücadele ve kontrolün daha fazla yapıldığı ülkelerde ise sporatik halde görülür. Bu meyanda yurdumuzda insan ve hayvanlarda alınan önlemler olduğu halde hastalık sıklıkla görülmektedir. Halkımız hayvanlarda bu hastalığı; Şarbon-Dalak; insanlarda ise Karaçıban, Kasapçıbanı olarak isimlendirdi.

Hastalık Belirtileri

Hastalık genelde hızlı seyreder. Bu nedenle arazları görme fırsatı bile bulunamayabilir. Tipik kan zehirlenmesi ile beyin kanaması neticesinde dış gıcırdatma, titreme, sallantılı yürüyüş, huzursuzluk, sersemlik olur ve vücut ısı yükselir(40-42 C derece). Kulaklar düşük, baş öne eğiktir. Nabız, solunum sayısı artar, geviş getirme durur. Gaita ve idrarda kan görülür. Süt kanla karışiktir. Nadir görünen kronik şarbona zayıflama görülür.

Şarbonun ölen hayvan çabuk kokuşur. Kan pıhtılaşmaz. Ölüm sertliği oluşmaz. Rektum - Anus'ta dışa çıkma ve fırlama görülür. Vücut deliklerinden (ağız-burun-anüs) koyu kırmızı renkte kan gelir. Dalak bariz şekilde büyümüştür. (Bu büyüme hastalığına halk arasında "dalak" adı verilir.) Karaciğer ile böbrekte, şişme ve vücut içi kanamalar görülür. Hastalıkta belirli süre kan pıhtılaşmazsa da kan uzun süre hava ile temas ederse pıhtılaşır(donar). Teşhis için bu nokta önemlidir.

jelatini ödem; dalakta belirgin olmak üzere lenf yumrularında şişme görülür. Ani ölümlerde teşhis için otopsi yapılması doğaldır. Ancak otopsiyi konu bilinci olan ehil kişi yapmalıdır. Zira açılan kadvradan çevreye basilin yayılıp spor oluşması ile hastalığın geniş alanlara bulaşabilme riski vardır. Bunun yanında konuda yeterli bilgiye sahip olmayan kişi veya kişiler otopsi esnasında hastalık mikrobunu alıp hastalanabilir.

Klinik ve otopsi verileri ile teşhis konulabilirse de esas teşhis laboratuvar muayeneleri sonucunda konur. Şarbon; Yanıkara, Salmonelloz, Leptospiroz, İctero Hemoglobini ile karıştırılabilir.

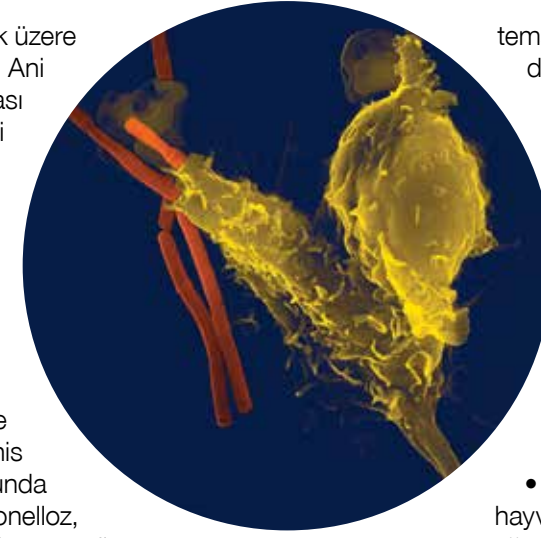
Yanıkara'da çitirtılı ödem, İctero Hemoglobini' de sürekli kan işeme, Proplazmoz'da vücutta kene bulunur. Dalağın kesiti mozaik görünümündedir. Leptospiroz ve Salmonelloz'da dalak büyümmez, kan işeme yoktur ve genelde ishal vardır. Bu özellikler ayırt edici unsurlardır.

Tedavi

Tedavi için mümkün olan en kısa zamanda hastaya müdahale etmek (insanlar için de yöntem aynıdır) gerekir. Özellikle serumdan yararlanılır ve devamında antibiyotikler ile sultanamitler kullanılır. Bunlardan penicilline, sulfamid, tetramycin, sulfatizol ile iyi sonuç alınabilir.

Korunma

- Hasta ve hastalıktan şüpheli hayvanlar müşahede altına alınırlar.
- Şarbonun ölen hayvanlar açıkta bırakılmamalıdır. Teşhis için mecbur olmadıkça otopsi yapılmamalıdır.
- Otopsi yapıldığı anda kan ve diğer sıvılarla dışa çıkıp hava ile

temas eden B. Anthracis anında sporlaşır dayanıklılık kazanır. Enfeksiyonun hızla yayılmasına neden olur.

- Hastalıktan ölen hayvan, vücut tabii delikleri tamponlandıktan sonra iki metre derinliğinde açılan çukura kireçlenerek gömülür.
 - Hastalık çıkan veya mahal % 5 Sud-kostik (NAOH) veya formalin ile dezenfekte edilir ya da veteriner hekimin vereceği reçeteye göre hareket edilir.
- Bulaşık meralara ilaçlamadan sonra hayvan konulur, bırakılır.
- Hasta veya hastalıktan şüpheli hayvanların etlerinin yenmesi ve satılması; yapağı, deri, kıl, boynuz, tırnak gibi ürünlerin satılması veya kullanılması yasaktır.

- Hayvanları hastalıktan korumanın en emin ve geçerli yolu hayvanları şarbon hastalığına karşı "koruyucu aşılama"dır. Şarbon hastalığı için geliştirilen ilk aşının PASTEUR aşısı olması yanında en etkili aşığı Veteriner Hekim Ord. Prof. Dr. Süreyya Tahsin AYGÜN geliştirmiştir. Bir yıl muafiyet verir. Salgın hastalıklar için şüphesiz ki her geçen gün yeni tedbirler alınıyor; tedavi ve korunma yolları geliştiriliyor. Şu bilinmelidir ki adi ve salgın hayvan hastalıklarında ilk müracaat veteriner hekime yapılmalıdır.

Sağlıklı bir yaşam dileğiyle...

KAYNAK: Veteriner Hekimler Derneği Dergisi
Prof. Dr. Süreyya Tahsin AYGÜN
Veteriner Hekim Ali BABILA

ZİRAİ DON OLAYINDAN KORUNMA YÖNTEMLERİ

Tarım ürünlerini don olayından korumak için çok çeşitli yöntemler uygulanmaktadır. Her yörenin iklim durumu yapılan tarımın şekli, yetiştirilen bitkinin özelliği ile ilgili tarım işletmesinin imkanları göz önüne alınarak, bu yöntemlerden en uygun, en pratik ve en ucuz olanı seçilmelidir. Tek bir yöntemle önlem alınabileceği gibi, gereken durumlarda bir kaç yöntem birlikte uygulanarak don olayının zarar yapması önlenir. Önemli olan konu, doğru ve en etken olan yöntemin seçilmesi ve doğru şekilde uygulanmasıdır. Genel olarak bu konuda 2 yöntem kullanılır:

1- PASİF YÖNTEMLER

a-Yer seçimi

Don riski taşıyan bölgelerde mümkün oldukça zirai faaliyetler yapılmamalıdır. Eğer tarım yapılması düşünülen bölge don tehlikesine maruz ise, farklı mevsimlerde don hadisesinin görülme ihtimali, muhtemel şiddeti ve havada dağılımı araştırılmalıdır.

Bu konu ile ilgili olarak, dikkatler çok iyi bilinen don boşlukları veya don çukurlarına yöneltilmelidir. Don boşlukları herhangi bir yükseklik seviyesinde meydana gelebilir ve genellikle doğal veya yapay olarak oluşmuş şiddetli rüzgarlardan korunan ve içine soğuk hava hareketi olmayan, küçük vadiler (oluklar) veya alçak basınç merkezleridir. Bu don bölgeleri özellikle don zararlarına açıktır ve bu bölgelerde zirai faaliyet yapılmamalıdır.

Bir eğim veya nehir kenarı boyunca yer alan ağaçlar, çalılar ve engebeli mera soğuk hava akışına engel olabilir ve don olukları meydana getirebilirler. Genel olarak aşağı yönde akış hızı 2 m.sec-1 değerini geçmez, ancak engebeli arazilerde soğuk hava engelleri olarak oluşabilen hava karışımları ve dalgalanmaları kırılır veya üzerinden aşılır ve hava bir nabız atışı karakterinde eğim aşağı hareket eder. Alçak bölgelere doğru akan soğuk havanın doğal ve yapay engellerle önü kesilmelidir. Eğer bu tip engeller yoksa, don çukurları olarak tanımlanan düşük rakımlı bölgelerde, soğuk havanın çökmesiyle don hadisesi görülür ve hava olaylarına bağlı olarak birkaç gün sürebilir. Doğal engeller ağaç sıraları, çalılar, bodur ağaçlar, asma bitkileridir. Yapay engeller ise, binalar, duvarlar, tahta perdeler, yoğun çalılar, demiryolu ve otoyol duvarlarıdır. Soğuk hava, eğim yönünde aşağı doğru akarken engeller tarafından tutulur

ve yönü değiştirilerek bitkilerden uzaklaştırılır. Köşeli ve eğimli doğal bir engel soğuk havanın yönünü değiştirir ve bu şekilde hassas bitkiler korunur. Sık ağaçlar ve çalılar tarafından tutulan soğuk hava akımını uzaklaştırmak için uygun doğal ortam yoksa, ağaç ve çalılar arasında eğime uygun küçük boşluklar bırakılarak soğuk havanın uzaklaştırılması gerekir.

Yakın çevredeki geniş su yüzeylerinde don riski daha düşüktür ve kuzey yarımküre için güneşe bakan eğimlerde dikilen çit bitkileri, kuzeye bakan eğimlerde ki çit bitkilerine göre don zararına daha az maruz kalır. Güney yarımkürede bu durumun tersi söz konusudur. Genel olarak bölgelerin iklim özelliklerine göre ürün çeşitleri ve yurdumuza uygulaması aşağıda verilmiştir:

Bölgelerin özellikleri ve yetiştirilmesi uygun olan ürünler:

- İlkbaharda hemen hemen don olayı görülmeyen bölgeler (Akdeniz kıyıları): Turuncgiller;
- Seyrek olarak don olayı görülen bölgeler (Doğu Karadeniz kıyıları): Bölgenin yüksek kesimlerinde turuncgiller ve sert çekirdekli meyveler, bölgenin alçak kesimlerinde don olayına hassas çeşitler;
- Don olayının orta sıklıkta görüldüğü bölgeler (Ege ve Marmara kıyıları): Bağ çeşitleri;
- Dona açık bölgeler (Ege, Marmara, Karadeniz, Akdeniz iç kesimleri): Don olayına daha dirençli bağ, armut ve elma çeşitleri;
- Don etkisi altında olan bölgeler (İç, Doğu ve Güneydoğu Anadolu): Don olayına en dayanıklı bağ, armut ve elma çeşitleri.

Zirai üretim için don zararlarına karşı koruma yöntemlerinin hiçbirisi güvenli dönemin uzunluğundan daha önemli olamaz. Bitki yetişme döneminin ortalama uzunluğu, ilkbahar geç donlarının en son tarihi ile sonbahar erken donlarının ilk tarihi arasındaki zaman olarak açıklanabilir.

Bitki yetişme döneminin uzunluğu ile ilgili bilgiler, don tehlikesine açık bölgeler için uygun ürün tür ve çeşitlerinin seçiminde ziraat ile uğraşanlara önemli ölçüde yardımcı

olacaktır. Bu verilerden belirli ürünler için ortalama güvenli dikim tarihleri elde edilebilir.

Don tehlikesine hassas bölgelerin haritalanması için birçok yöntem literatürde açıklanmıştır. Bunlardan bazıları topografik ve klimatolojik haritaların esas alındığı masa çalışmalarıdır. Diğer kısmı ise detaylı alet ölçümlerine dayanan ve farklı arazi ölçümleri tarafından desteklenen çalışmalarıdır. Alet ölçümlerine dayanan yöntem en yaygın olanıdır ve farklı yaklaşımların geniş oranda uygulandığı yöntemdir. Aletlerin tipleri ve kullanışlılığı, gözlemlerin yoğunluğu ve gözlem süresinin uzunluğu (genellikle birçok don dönemi) gibi faktörler yöntemin yararlı olmasında önemli etkenlerdir.

b- Bitki İdaresi

Bitkilere uygulanacak farklı işlemler, bitkilerin don olayına karşı direncini artırabilir ve en az zararla kurtulmasını sağlayabilir. Bu işlemlerin uygulanabilir ve ekonomik olması önemlidir. Bu işlemlerden bazıları aşağıda belirtilmiştir:

- En fazla hava akımına imkan verecek bitki dikimi;
- Önerilen tarihlerden önce bitki dikimi yapılmaması;
- İyi toprak verimliliği ve uygun su kaynaklarının yararlı etkilerini sürdürmek;
- Don olayına karşı dayanıklılığı arttırmak için kimyasallar ve bitki hormonları kullanılabilir.

c- Bitki seçimi ve üretimi

Aynı tarihte çiçeklenen belirli meyvelerin çeşitleri, dayanıklılık konusunda belirgin farklılıklar gösterir. Bundan dolayı hassas olanların çıkartılması ve dirençli olanların üretilmesi don riskini azaltacaktır. Daha geç çiçeklenen elma türleri (çeşitleri), sert kışlık buğday, yulaf çeşitleri ve dona daha dayanıklı çilek çeşitlerine, don olayına hassas bölgelerde her zaman ihtiyaç duyulur. Yapılacak çalışmalarda başarı, hassaslık veya dayanıklılık ile ilgili nedenlerin açıklanmasında sağlanacak gelişmelere bağlıdır. En uygun bitki seçimi ile ilgili genel bilgiler aşağıda verilmiştir:

- Don meydana gelen bölgelerde ve şiddetli iklimlerde uzun boylu gelişen bitki türleri seçilerek; hassas çiçekler veya meyveler yer seviyesindeki soğuk havadan uzaklaştırılarak korunur.

- Vadi tabanlarında, dar havzalarda, çukur bölgelerde dona hassas bitkilerin yetiştirilmesinden kaçınılmalıdır. Dağlık bölgelerde ve tepelerde güneşe bakan daha sıcak eğimler; bağ, meyve ve erkenci patates için en uygun yetiştirme alanlarıdır.
- Göl, rezervuar, nehir gibi geniş su kütlelerine yakın bölgelerde don riski daima azdır.
- Ağaçlık alanlar soğuk havayı saptırarak eğim aşağı uzaklaştırılır. Bu nedenle ağaçlık alanların korunması önemlidir.
- Dona hassas bitkilerin yetiştirildiği arazilerde toprak işlemesinden kaçınılmalıdır.
- Don riski olan bölgelerde, dona hassas bitkilerin özellikle yonca arazileri, çayır, tahıl, çalılık, fidanlıklarında yetiştirilmesinden kaçınılmalıdır.
- Don riskinin arttığı zamanlarda herhangi bir şekilde toprağın gevşetilmesinden kaçınılmalıdır.
- Don olayına hassas bitkilerin yetiştirildiği yerlerde, don tehlikesi başlamadan önce yabancı otlar temizlenmeli, ancak başka hiçbir kültürel işlem yapılmamalıdır.

2- AKTİF YÖNTEMLER

a- Atmosfere giden radyasyonun

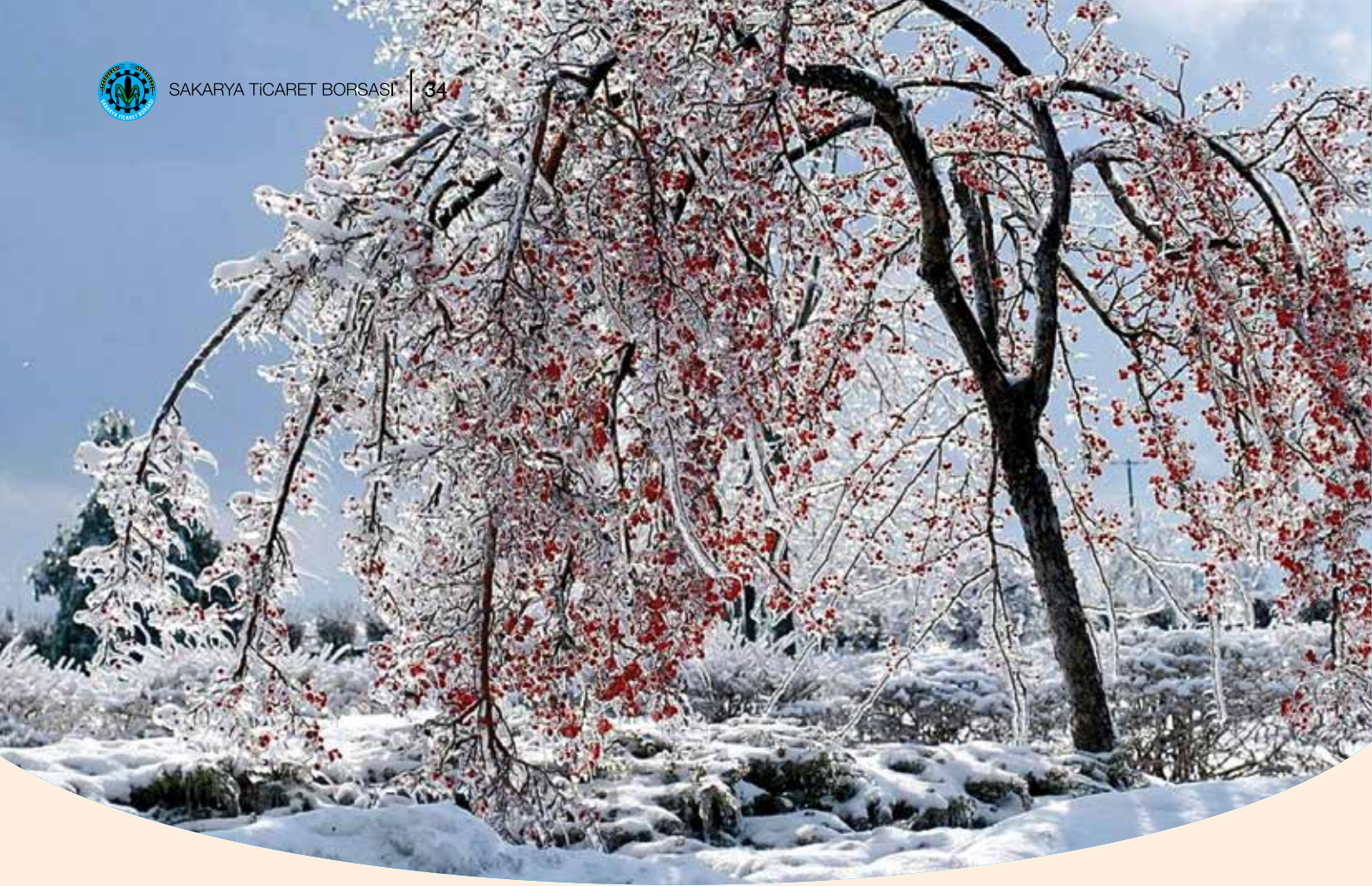
durdurulması (suni sis)

Havaya su buharı püskürtülerek yapay bulut oluşumu (sis) ile atmosfere giden radyasyon engellenebilir. Duman perdesi veya dumandan oluşturulan yapay bulutlar radyasyon kayıplarını önleme çalışmalarında kullanılmıştır, fakat bu yöntemlerin etkinliği hakkında uygulanan duman perdesinin görünen yoğunluğu ile karar vermek imkansızdır. Duman perdesinde oluşturulan parçacıklar yerden uzaya giden uzun dalga radyasyonu yakalayabilmelidir. Bulut içerisindeki su damlacıkları, yapay olarak oluşturulan duman perdesindeki çok küçük parçacıklardan daha etkili olduğu belirlenmiştir.

b- Isı yalıtımı

Ürünleri dumanla kaplamak için toksik olmayan protein köpükleri kullanılır. Bu yöntem mekanize olması nedeniyle bazı avantajlara sahiptir ve köpük bitkiler üzerinde uzun süre kalabilir ve beklenen ardıl don olayları için koruyucu olur.

c- Havanın karıştırılması

Tipik radyasyonlu geceler boyunca, yer ile temas halinde olan hava soğur ve yüzeye yakın seviyelerde soğuk bir hava tabakası oluşur. Yerden 150 m yükseklikteki bir hava tabakasındaki sıcaklık, yer seviyesindeki sıcaklıktan fark edilecek derecede daha sıcaktır. Sıcaklığın yükseklikle arttığı bu gibi özel durumlar sıcaklık terselmesi =inverzyon) olarak adlandırılır. Normal günlerde yükseklik ile sıcaklık azalır. Don zararı soğuk hava tabakası ile ilgilidir, fakat üst seviyelerdeki daha sıcak hava ile aşağıdaki daha soğuk havanın karıştırılmasıyla don zararını en aza indirilebilir. Yere yakın seviyedeki soğuk hava ile üst seviyelerdeki daha sıcak havanın karıştırılması sonucu inverzyon bozulur ve yere yakın soğuk hava tabakasının sıcaklığı birkaç derece artırılır. Bu durum rüzgar makineleri, fanlar ve hatta helikopterler kullanılarak başarılabılır.

Rüzgar makineleri ile don mücadelesinde başarıya ulaşmak için don beklenen gecelerde öncelikle inverzyonun şiddeti belirlenmeli ve daha sonra rüzgar makineleri kullanılmalıdır. Zayıf inverzyon şartları altında, rüzgar makinelerinin kullanımı sınırlandırılır. Şiddetli inverzyonların meydana geldiği bölgelerde don ile mücadele maliyetleri, korunan ürünün ekonomik değeri dikkate alınarak belirlenmelidir.

d- Direk hava ve bitki ısıtması

Radyasyon yoluyla yeryüzünden atmosfere giden ısı kaybının giderilmesi için en yaygın ve en kolay yöntem uygun ısıtma ekipmanları kullanmak veya küçük ateşler yakmaktır. Bu yöntemle arazilerde veya meyve bahçelerindeki sıcaklıklar belirli ürünler için kritik sıcaklık değerlerinin üzerinde tutulabilir. Dünyanın bir çok bölgesinde ısıtma yöntemi yaprağını dökmeyen Akdeniz meyveleri ve yaprağını döken diğer meyve ağaçlarının bulunduğu alanlarda düzenli ve iyi organize edilmiş olarak uygulanmaktadır.

Bu yöntemde odun, kömür veya mangal kömürü kullanılabilir gibi, dizel yağlar da çeşitli tip ve

büyükliklerdeki uygun ekipmanlar yardımıyla yaygın olarak kullanılırlar. Bu yöntemle ilgili olarak ısıtıcı modellerinin geliştirilmesi, bitkilere toksik etkisi nedeniyle dumanın yok edilmesi, alet içinde oluşan ısın ve kullanılan yakıtın azaltılması çalışmaları önemini korumaktadır.

Isıtıcılar bütün araziye etkili olacak şekilde dağıtılmalı (75-200 adet/ha), fakat arazinin daha soğuk kesimlerinde ısıtmanın iyi yapılabilmesi için rüzgârın geliş yönüne daha fazla ısıtıcı konulması uygun olacaktır. Bitki için gerekli olan hava sıcaklığının artmasıdır, fakat aynı zamanda ısıtıcılarla yayılan ısınında önemi büyüktür. Yağ ve gaz ısıtıcıları havayı konveksiyon (ısınarak yükselme) yoluyla ısıtır, fakat ısıtıcının tipine bağlı olarak ekipmanların sıcak yüzeyleri tarafından meyve bahçelerine yayılan ısı toplam ısının %10-30'unu oluşturmaktadır.

Çok sayıda yakılan küçük ateşler, az sayıdaki büyük ateşlere göre havayı ısıtmada daha etkilidir. Büyük ateşler, etrafa yayılmadan hızlıca yükselip inverzyon tavanını delerek soğuk ve sıcak havanın iyi bir şekilde karışması için gerekli sirkülasyonu engelleyecek sütunların oluşmasına neden olabilir. Büyük ateşler sadece inverzyonun tavan tabakasına zarar vermez, aynı zamanda hızlıca soğuk havanın içine çekilerek zararı faydasından fazla olur. Eğer bir bölgede bir mevsim boyunca 2-3 defadan fazla don olayı görülmezse ısıtma yöntemi uygun ve ekonomiktir. Daha fazla don görülen bölgelerde ısıtma ekonomik değildir.

Seralarda elektrikle ısıtma, araziye uygun kalorifer sistemi ile ısıtma bazı ülkelerde kullanılan pahalı yöntemlerdir. Ancak bu yöntemlerde korunacak ürünün ekonomik değeri esas alınmaktadır.

e- Su uygulaması: Don olayını önlemede bir yöntem olan üstten sulama veya yağmurlamanın belirgin bir yararı vardır ve dikkate değer bir öneme sahiptir. Bu uygulama geniş bir su kaynağı, uygun sulama ekipmanları ve iyi bir toprak drenajı ister. Bu yöntem sadece üzerindeki buz yükünü taşıyabilecek bitkilerde uygulanabilir.

Yağmurlama yönteminde, bitki su soğuduğu ve donduğu zaman, radyasyonla kaybolan ısıyı kazandırmak için eritme ısını ortama verir. 1 gr veya 1 cm³ suyun 1°C soğuması için 1 kalori ısı açığa çıkar, fakat bitki için daha önemli olan durum 1 gr suyun donması için 80 kalorinin açığa çıkmasıdır. Eğer yaprak veya tomurcuk ince bir su filmi kaplanırsa, suyun donmasıyla ısı açığa çıkar ve bitki sıcaklığının 0°C'nin altına düşmesini engellenir. Bu su filminin olabildiğince sürekliliği sağlanmalıdır, bu sayede bitki üzerinde buz tabakaları oluşmasına ve ortam sıcaklığı donma noktasının altına düşmesine rağmen bitki sıcaklığı donma noktasının altına düşmeyecektir.

Bir güvenli uygulama, ıslak termometre sıcaklığı donma noktasına ulaştığı zaman yağmurlama işlemine başlaktır. Yağmurlama işlemi bitki dokularının dayanabilmesi için mümkün olduğu kadar sürdürülmelidir. Uygulama hava sıcaklığı 0 °C'nin üzerine çıkıncaya kadar devam ettirilmelidir.

g- Kumlama

Bu yöntem hem pahalı, hem yüksek işçilik, hem de toprağın yapısını etkilemesi nedeniyle uygulanması güç bir yöntemdir. Kum materyalinin kolay ısınması ve radyasyon yoluyla yavaş soğuması bu yöntemin olumlu yanıdır. Her yıl ince bir kum tabakasının don riskli alanlara serilmesi şeklinde yapılır. İnce kum aynı zamanda buharlaşmayı (kendi bünyesindeki su miktarı çok az olduğundan) en alt seviyeye indirir.

h- Çiçeklenmeyi geciktirme:

İlkbaharda meydana gelen son don olaylarının çok sık görüldüğü yerlerde, meyve ağaçlarının çiçeklenme devresinde don olayından fazla zarar görülmemesi için çiçeklenmenin geciktirilmesi amacıyla ağaç dipleri 1 m çapında açılarak kar veya buz kalıpları konulur.

i- Zorlanmış hasat

Birçok durumda geniş bir ürün topluluğunu zorunlu hasat yoluyla dondan korumak mümkündür. Don veya donma sıcaklıkları ile ilgili bir tahmin önceden kullanıcılara ulaştırılmış ise, bölgedeki çiftçiler olgun meyveleri, sebzeleri ve diğer ürünleri acil olarak toplayabilir, aksi takdirde arazi üzerinde kalır ve don tehlikesine hedef olur. Bu durum geceleri bile devam edecek uzun saatler süren bir ekip çalışmasını gerektirir. Toplanan ürünlerin korumalı yerlerde depo edilmesi zorunludur.

f- Toprak işleme ve idaresi

Don zararlarını en aza indirebilmek için; toprak nemli,

Bizim işimizde hayal gücü önemlidir.

Yer çekimine karşı koyan tek güç, hayal gücüdür.

Albert Einstein

YILKOGRAFİK
TASARIM STUDYOSU

YILKOMATBAA
MATBAA BASKI SİSTEMLERİ

YILKOCOPY
KOPYALAMA MERKEZİ

YILKOSIGN
AÇIK HAVA REKLAMCILIĞI

Profesyonel destek için ☎ 0264 229 5495

www.yilkografik.com.tr